חוברת

דף השבוע

מסכת כתובות חוברת כז

דף ק"ט

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה ארבעה חלקים:

- **א** **קושיות פשוטות** – ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד
- **ב** **עומק הדף** – להעמיק קצת בגמ' ורש"י, על פי דברי גדולי המפרשים
- **ג** **התוספותין העיקריין** – להדגיש את התוספותין הנחוצין ביותר
- **ד** **סוגיית הדף** – בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות

במה דברים אמורים. מברייתא קמי: **איפכא מיבעי ליה.** אם נמת לכוף את האב מיפכא מסתברא טפי לפי שהגדולה תגלה תגלי: **אפי' בברייתא.** כספסקה היא לעצמה: הכי גרסינן א"ר זירא **אמר רבה בר ירמיה שני דברים שאמר חנן הלבה כיוצא בו שבעה דברים שאמר אדמון אין הלבה כיוצא בו מאי קאמר בו:** כיוצא בו דחנן רבן יוחנן בן זכאי כיוצא בו דאדמון רבן גמליאל: **אין הלבה כיוצא בו.** שלא רצה את דבריו אלא בשלשה שהיה לו לרבות את דבריו בכולם: **מתני' העורר על השדה בו'.** לאדון מערער על שדה שביד שמעון ואומר לו' שמכרה לך וגזלה ממני: **והוא התום.** על שטר המכירה שכתב לו' לשמעון כשמכרה לו: **אדמון אומר.** יכול הוא שיאמר מה שלא ערערתי בשעה שלקחת מלוי ותמתי בתוך השטר עד לפי שלוי אדם חזק ובקשה להוציאה מידו ונוח לי שתהא בידך שאוציאה ממך בדין: **איבד את זכותו.** דהואיל ותמה הודה שאין לו עסק בה: **עשאה.** המוחזק בה סימן לאחר שלא מכר לראובן זה העורר עליה אלא לאיש אחר היה מוכר שדה מלד זו ומלד לו ארבעת מלרי השדה וכתב לו במלרים מלר פלוני שדה שלי ועשה שדה זו סימן מלר לוקח ובשמו של מוכר וזה תמה על אותו שטר ולא ערער: **איבד את זכותו.** אפילו לאדמון דאין לומר כאן הסני נוח לי: **גמ' אבל דיין.** שהוא שטר המכירה בבית דין לקיימו כמשפט קיום שטרות שהעדים באין ומעידין על כתב ידם והדיינין כותבין שטרא דן נפקא לקדמתא ומסהידו סהדי אתמימות ידייהו ואיסרנוהי וקיימנוהי: **לא איבד זכותו.** שלא ידע מה כתוב בו שיערער עליו: **דתני רבי חייא אין העדים חותמין על השטר אלא א"כ קראוהו.** שהרי על דברי השטר הם באים להעיד: אבל

תשב עד שתלבין ראשה. פי' דשב"ם הא דאמר רב גידל ברים הגוזא (נעיל דף קב:) עמדו וקדשו קנו הני מילי דקדשו מיד מתוך התנאי או לאחר זמן ולא הזכירו התנאים בשעת קידושין אבל אתנו עתה וקדש לאחר זמן ולא הזכירו התנאים לאו דברים הנאמרים בשמירה הם וכבר אמר גוזא (ה) הכא תשב עד שתלבין ראשה לאשה ולא מלי תבע ליה בדינא והשתא אמר מעתה כן ועמדו וקדשו משעת מתון התנאי וקשה לי מירושלמי אהא דתנן הפוסק מעות לאתנו ומה אתנו אמרו מכמיס יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך אי אתני ליתן ואיך ולאו דברים הנאמרים בשמירה הן ומשני כשפסק על מנת לגנוס ומלי קשה אפי' פסק על מנת שלא לכנוס אפ"ה יכול שיאמר לו לך אי אפשי ליתן דמיירי בשלא עמדו וקדשו מתוך התנאי ומיהו לא קשה כולי האי דאי בשלא עמדו מתוך התנאי לאחיך הייתי רוצה ליתן מ"מ אין נראה לרבי פירושו דמכאן אין שום ראיה דהא דקאמר תשב עד שתלבין לאשה כשאין לו לאב כלום ליתן או הבעל איש רוצה לערות ולהביאו לדין אבל אם היה רוצה להביאו בדין הוה ליה ליתן ומיהו הא לא משמע הכי לרבי לפרש כשאין לו כלום ליתן מדבעי למימר כופין לאב [1]ור"ש בירושלמי מוקי דרב גידל בנשואין לאשויים ומתניתין דהכא בנשואין שייש ואני תפשתי בירושלמי ומלאתי ברים אע"פ דהך דרב גידל דוקא בנשואין הלאשויים ודוקא באב הפוסק ע"י אתו ולא אשה ע"י בתה ולא את על ידי אחתו: **ואפילו בברייתא אמר ליה אין כל מקום קאמרינן.** תימה היכי מלי למיפסק הלכתא כתלוייהו כברייתא וכמתני' והלא דברים סותרין זה את זה דבמתני' קתני אילו אני פסקתי כו' ובברייתא קתני כשבורה אני י"ל הכי פי' ואפי' בברייתא לעולם למאי דשבירא ליה לתנא דברייתא דבפסקה היא בעצמה פליגי קא אמרת דהלכתא כוותיה וא"ל כל מקום קאמרינן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: **שני דברים שאמר חנן הלבה כמותו וכיוצא בו.** פי' בקונטרס כיוצא בו דחנן רבן יוחנן בן זכאי כיוצא בו דאדמון ר"ג וקשה לרבי תדא דלישנא לא משמע הכי ועוד מה לו להזכיר בדברי חנן כיוצא בו והא לא מיירי חנן אלא בתומן שני דברים דוקא והוה ליה למימר הלכה כחנן ומו לא הלכך נראה לרבי כפר"ח (ג) כיוצא בו בדיינים אחריים הדומין לאלו והלכה כמותו

אדמון אומר השני נוח לי והראשון קשה הימנו. פע"ג דלית הלכתא כאדמון בהא דהא לא קתני בה דוראה אני את דברי אדמון לא תיקשי דמסקינן בחזקת הבתים (ב"ב דף מג:) עלה דהתם מכר לו שדה אין מעיד לי עליה ומוקי לה בראובן שגזל משמעון ומכרה לגוי ואתא יהודה וקא מערער דלא ניזל שמעון לאסקודי לגוי משום דניתא ליה דתיקום אריעא ביד גוי דאמר הראשון נוח לי והשני קשה הימנו הכא לא היה לו לאתנו ולעשות דבר הראוי הודאה משום ניחותא דשני אבל בשם לאו הודאה היא:

לא שנו אלא עד אבל דיין לא דתני רבי חייא בו. הקשה ה"ר יצחק ב"ר ברוך דהכא משמע דאין הדיינים מעידין על מה שכתוב בשטר אלא על אתיאת העדים וקשה מהא דאמר בחזקת הבתים (שם דף נג.) אחד מן האחין שלא ונוחן בחוב בשטר הבתים והיו אוחזים ושטרות יוצאות על שמו אמר רב עליו להביא ראיה ומסיק ראיה בקיום השטר אלמא דעל ידי אתיאת הדיינים אנו יודעים שהשטרות שלו הם אלמא אחולה מילתא קמסקדי ותירץ רבי דשאם ודאי אית לן למימר דדיינים רמו אנפשייהו לאסקודי לגמרי שהרי היו יודעים שאיה עשה ונוחן בחוב הבית ואתמה דמילתא לאו דידיה הוא הלכך אי לאו דידעי דשלו היה לא היו מקיימין אלא בשם האיתומים: **עשאה**

אבותי הח"א אבד אח זכותו דהואיל ואחתם שם הדרה שאין לו עסק בה ועכשיו הוא בא ומערער דבריו בטלים: עשאה סימן לאחר. פ' עשאה ראובן זה המערער על זו השוה סימן לאחר בחתימתו אבד את זכותו כגון שזה שמעון המחזיק בשדה זו מכר שדה אחרת שבצדה ליהודה וכשבא לכתוב המצרים ולהמיצר הרביעי שהיה סמוך לשדהו כתב לו מיצר רביעי השדה שלי וחתם זה ראובן בשטר מכר שעשה שמעון ליהודה ולא ערער מודה בזה אדמון שאבד את זכותו שאומר לו שמעון אילו שלך היתה זו השדה היאך תחמת בשטר מכר שעשיתי ליהודה על שדה שבצדה וכתוב שם שהיא בצד שדה שלי ולא ערערת לומר כי אינה שלך כ"א שלי כיון שחתמת שם הודית שאינה שלך ואין לומר כאן שהשני נוח לי וכיון דלא אמר הכא ר"ג רואה אני את דברי אדמון אין הלכה כמותו דידיד ורבים הלכה כרבים: אמר אביי לא שנו אלא עד אבל דיין לא אבד את זכותו דתני ר' חייא אין העדים חותמין על השטר אלא א"כ קראוהו

ולא כיוצא בו כלומר בדיינין הדומין לאלו אין הלכה כמותו ודומה להא דאמר בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מח:) דאמר להו רב נחמן הבו דלא לוסיף עלה פי' הכיבו עצמכם שלא תוסיפו עליה לגמד ממנו דבר הדומה לו:

מתני' העורר על השדה והוא אומר השני נוח לי והראשון קשה הימנו. אבל אם אבד את זכותו עשאה סימן לאחר אבד את זכותו פי' הראובן מערער על שמעון על שדה א' שמכר לו לוי ואומר לו כי לוי שמכרה לך גזלה ממני ויש לי עדים שהיתה שלי וראובן המערער הוא חתום עד על השטר של מכירה שעשה לשמעון [1]אילו היתה שלך איך היית חותם על השטר שעשה לי לוי ולא היית מערער אלא ודאי כיון שחתמת בה הודית שאינה שלך אלא של לוי היתה שמכרה לי היה אומר אדמון יכול לומר עכשיו ראובן המערער זה שלא ערערתי בעת המכירה וחתמתי עליה עד לפי שלוי הוא גברא אלמא דקשה לי להוציאה מידו וזה שמעון השני נוח לי בעבור זה חתמתי כדי שתצא מיד לוי ותהיה ביד שמעון ואבא ואוציאנה מידו בעדים המכיריים שהיתה שלי אז של

עין משפט נר מצוה

לח א ב ג מיי' פרק כג מהל' מלוה ולוה הל' נח סמג עשין מח טור ש"ע אה"ע סי' נב סעיף ה:

לט ד מיי' פט"ו מהל' טוען הל' ו טוש"ע מ"מ סי' קמז סעיף ח:

מ ה מיי' שם טוש"ע מ"מ שם סעיף ב:

מא ו מיי' שם הלכה ב טור ש"ע מ"מ שם סעיף ד:

מב ז מיי' שם ופכ"ד מהל' מלוה הל' ה ופכ"ז הלכה ו סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סימן מה סעיף ג וסעיף ה וסי' קח סעיף ב:

תוס' רי"ד

אהא ישבת עד שתלבין ראשה אדמון אומר [יכולה היא שתאמר] אילו אני פסקתי לעצמי אהא ישבת עד שילבין ראשי [כשיגיע] שאבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אר"ג רואה אני את דברי אדמון; מתניתין דלא כי האי תנא דתניא א"ר יוסי בר יהודה לא נחלקו אדמון וחכמים לחתנו ופשט לו את הרגל שיכולה היא שתאמר אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות על מה נחלקו על שפסקה היא על עצמה שחכמים אומרים תשב עד שתלבין ראשה אדמון אומר יכולה היא שתאמר כסבורה אני שאבא נותן עלי ועכשיו שאין אבא נותן עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון תנא [2]במה דברים אמורים בגדולה אבל בקטנה כופין כופין למאן אילימא לאב איפכא מיבעי ליה אלא אמר רבא [3]כופין לבעל ליתן גט אמר ר' יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו אמר ליה רבא לרב נחמן אפי' בברייתא א"ל [3]מי קאמרינן במשנה בכל מקום שאמר רבן גמליאל קאמרינן אמר ר' זירא אמר רבה בר ירמיה ב' דברים שאמר חנן הלכה כיוצא בו שבעה דברים שאמר אדמון אין הלכה כיוצא בו מאי קאמר אילימא הכי קאמר שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא בו ושבעה דברים שאמר אדמון אין הלכה כמותו ולא כיוצא בו והאמר רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו אלא ה"ק שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא בו שבעה דברים שאמר אדמון אין הלכה כיוצא בו הא כמותו הלכה בבולהו והאמר רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה כ"מ שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו אמר אין לא אמר לא אלא ה"ק שני דברי' שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא בו שבעה דברים שאמר אדמון יש מהן שהלכה כמותו וכיוצא בו ויש מהן שאין הלכה כמותו [2]אלא כיוצא בו בכ"מ שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו אינך לא: **מתני'** [7]העורר על השדה והוא חתום עליה בעד אדמון אומר [8]חשני נוח לי והראשון קשה הימנו וחכמים אומרים [9]איבד את זכותו [10]עשאה סימן לאחר איבד את זכותו: **גמ'** אמר אביי [1]לא שנו אלא עד אבל דיין לא איבד את זכותו דתני ר' חייא [1]אין העדים חותמין על השטר אלא א"כ קראוהו אבל

ב

א

ב

ה) נראה לר"ל והלה טוען אילו היה שלך וכו'.

א הקשו קושיא פשוטה. [ועי' בספר פרדס יצחק (אות מב) שביאר קושייתם].

ב הקשו על פירוש רש"י, ולכן פירשו הגמ' באופן אחר. [מה שפירש ר"ח 'כיוצא בו בדינים אחרים הדומין לאלו', עי' ברי"ף שביאר מה הם הדינים האחרים].

מסורת הש"ס

גמ' ה) [תוספתא פי"ב] **3)** [בכרכות יט. וש"נ] **ג)** [ל"ל וכיוצא בו בכ"מ שאמר ר"ג וכו' זהו לפי גי' תומ' רש"ל] **ד)** ב"ב ג: **ה)** [גי' סדר המשנה וכן בכי"ף ורא"ש יכול הוא שיאמר השני וכו'] **1)** [עי' תוס' ע"ב ד"ה עשאה] **תוס' 1)** [ל"ל ורבי שמע דבירושל' מוקי לי' מהרש"א]

הגהות הב"ח

(ה) תד"ה תשב כו' הלי גוזא קאמר הכא:

(ג) ד"ה שני כו' כיוצא בו וכו' הלכה כמותו:

הגהות

גמ' מי קאמרינן במשנה. נ"ל דל"ל במשנתינו וכמו לאיתא בכל המקומות אבל לין הגרי"פ בברכות (יט.) לפי מש"כ הרשב"ם בב"ב (קלא.) ע"ש וכן מלאתי במלאמות שהשתתיק במשנתינו: (רש"ש)

קט: שני דייני פרק שלשה עשר כתובות

מסורת
הש"ס

מג. א מיי' פט"ז מהל' טוען הל' ב ופ"ו מהל' עדות הל' ח סמג עשין לד עוש"ע ח"מ סימן מו סמיף כ וסימן קמז סעי' ד:
מד ב מיי' פט"ז מהל' טוען ונטען הלכה ח ג"י ח"מ סימן קמז:
מה ג מיי' שם הל' כ עוש"ע ח"מ סימן קמז סעי' ג:
מו ד עוש"ע שם הגה"ס:
מז ה מיי' פ"י מהלכות גזלה ואבידה הלכה ו סמג עשין לו עוש"ע ח"מ סימן לל סעי' ב:
מח ו מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הל' יא עוש"ע ח"מ סימן קמח סעיף ב:
מט ז ח ט מיי' שם עוש"ע ח"מ שם וסעיף ח:
נ י מיי' פ"י מהלכות גזלה הלכה ב סמג עשין לו עוש"ע ח"מ סי' רפח סעיף ב:
נא כ ל מיי' פי"ח מהל' זכיה הל' כב סמג עשין פב עוש"ע ח"מ סי' רנ. סעי' כב [וכיב לעפס ב"ע ס"ע ד' רכג.]:

פניני רש"י

תלם אחד. מענה סורה: (שבת פה:)
ואבדה דרך שדהו. שסיתה שדהו מוקפת מעגלות אחרים והיה לו דרך על אחת מן הרוחות ואבדה שנמנו על אחת מן הרוחות היקה: (יבמות לז:)

תוס' רי"ד

והדיינין חוחמין על השטר אע"פ שלא קראוהו, פי' אם הובא שטר זה שמכר לוי לשמעון זו השדה בפני ב"ד לקיימו כדין כל קיום שטרות דעלמא שהעדים באים ומעידין על החתימה והדיינים כוחבין למטה שטרא דין נפק לקדמנא ומינו האשהידו שהדי אחתימות ידייהו אשרנוהו וקיימנוהו כדחזי וחוחמין שם ג' דיינין וזה ראובן היה אחד מג' הדיינין וחתם שם לא אבד את זכותו שאין הדיינים צריכים לראות מה שכתוב בשטר שלא על מה שכתוב בתוכו מעידים אלא על חתימות העדים והלכך לא אבד את זכותו שהוא יכול לוחר בשחתמתי דיין על האשרתא לא ראיתי מה שכתוב בשטר שאילו הייתי רואה מיד הייתי מעריר עשדה זו היתה שלי והשטר זה בטל הוא ולא הייתי חותם; עשאה סימן וכו' אמר אביי ל"ש אלא לאחר אבל לעצמו לא אבד את זכותו דא"ל אי לאו דעבדיר הכי לא הוה מצינא לך (ס"א מיבין לי) מאי אית לך למימר אי בעי לך למימסר מודעא חברך חברא אית לך. פי' אם זה שמעון מכר השדה האחרת שצבד זו לראובן וכתב לו במצרים שהיא סמוכה לשדה שלי ונכשיו אומר לו שמעון לראובן אילו היתה שלך האיך שוקת וקבלת זה השטר אילולי שהודית כי הוא שלי ואינה שלך לא אבד בזה ראובן זכותו שהוא אומר לו אם הייתי מערער מיד היית חוזר בך מלמכור לי אותה השדה ולא הייתי יכול לבוף כדי שתמכור לי מפני שהייתי חפץ בקניינך אותה שדה שתקתי הזה שלא עשיתי מודעא בפני עדים מחחלה כי זה שאני שוחק ומקבל שטר זה לא שאני מודה אלא מפני השדה האחרת שהוא מוכר לי אני שוחק עכשיו מפני שאני יוא שמא יגידו העדים הדברים ויגיבו לאוניך ותמנע מלמכור לי.

מג. [לקמן ק. ע"ב כח: לח: לט. ערכין טז.]
ג) יבמות לז: **ג)** ג"ז שם **תוס' ד)** שיין לעמוד ו' במתני' ה) גי' כ"ל אחד לאחר ו) [מעין מח: כ"ב כב.]

הגהות הב"ח

(א) תד"ה שעשה כו' שעשאה סימן כל"ל ומיבמ העולכ ממקר:
(ב) ד"ה וכבגן כו' למייסנו דיזכות:

הגהות

גמ' הוה טעין ואמר תלם אחד עשיתי לך. בכל"ס וכ"ן הגי' לו וכן בסמוך:
(רש"ס)
תוס' ד"ה שעשה. ול"ג מזבין אלא זבין. כ"ג ל"כ גם מלא מיכלי ל"ג:
(יעב"ן)

תוס' רי"ד (המשך)

אביי האי מאן דמוקי אפטרופא לוקים כי האי דידע לאתפוסי בזכותא דיתמי. פי' המורה דהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואינו נ"ל דלא אמר דהפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא כדעת' האיסור והתיתר ביחד אבל אם אסר עצמו למחר אלא יכול להחיר עצמו למחר אלא הטעם הוא מפני שיש לו עדים שהיתה שלו או של אביו ומשום דחחם בהחוא סימנא אתה עושה אותו כאילו הודה לו ואע"פ שלא הודה לו בפי' לפיכך כל טענה שאאמר אנו מאמינים לו כיון שיש לו עדים ואי אמרת שעמא דשנן אפוטרופוס הא לא מצוין לא הוה טעין אביי הכי בעבור היתומים והא דק"ל כל מילתא דהוה מצי למיטען אביהם של יתומים ב"ד טוענים בעבורם שהרי אין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשבועה וא"פ שיש ביד המלוה שטר חתום ויחמי לא טעני מידי טעני ב"ד בעבורם דלמא פרעיה י"ל דוקא גבי פרעון דשכיחי אינשי דלא קרעי לשטרא או משום דמאמינו שיקרענו או שמא ישאר מעט לפורעו או שמא אפשיטי דספרא שיריה טוענין בעבורם אבל בחזרתי ולקחתיו) דהוה מילתא דלא שכיחא אי נמי בחלם אי עשיתי לו דלא מוכחא מילתא אי טענו יתמי אין ואי לא לא טענו להו ב"ד. והרב אומר שאפילו באלו הטענות טוענין ב"ד בשבילם שכל טענה שיכולין לטענן טוענין ואביי דלא טען הכא בשבילם משום דלאו אדעתיה:

מתני' מי שהלך למרוצת הים ואבדה לו דרך שדהו אדמון אומר ילך לו בקצרה וחכ"א יקח לו דרך בקי מנה אם יפרח באויר. פי' אבדה לו דרך שדהו שהחזיקו בה בעלי השדות שבמצריו אדמון אומר וכו' פי' בעל כרחם יתנו לו דרך ללכת בשדהו ויבחרו לו הקצרה שבהן. וחכ"א הפסיד דרכו כיון שאינו מכירה ומתמה שפיר קאמר אדמון פי' דקס"ד שד' השדות שסביבותיו הם של אחד דמסה נפשך אורחיה גביה אמר רב יהודה אמר רב כגון שהקיפוהו ד' בני אדם מד' רוחותיה דכל חד וחד מדחה ליה אורחך לאו בגאי הוא א"ר הכי ס"ש דאדמון אמר רבא בר' דאתו מכח ד' וד' דאתו מכח חד ס"ש לא פליגי דמצו מדחו ליה כי פליגי בחד דאתי מכח ד' אדמון סבר מ"מ אורחיי גבך

ג) וכ"כ הרא"ש בתשובה כרס"ש מכלל ס"ו בתלם בוס כ"ה בס"ע כ"ר כ"ש סעיף י"ב מהן הרא"ש בפסקיו מכן וכ"ן כתב מי' אחר דבמקום בתלמיד דפוטרופוס לון יכולים ב"ד לטעון מתמילה דבמקום בכמי יודע ה'פוטרופוס בכמי ג"כ בס"ע בס' ר"ש סעיף ב' והלכבר ב"ש. ב) וכ"כ התוס' כאן בא"ש אחר ביה.

ג) **עשאה סימן לאחר.** ממון הלשון משמע דאעורר אמי כגון שמכר אחת מבדומיו ועשאה סי' בשם המוחזק וגמ' הכי פי' לא שנו אלא לאחר אבל לעצמו לא איבד לגמרי מכר מערער אחת מבדומיו למוחזק לאו הודאה היא דאי לאו היה המוחזק קונה שדה ממני ואני הייתי צריך למעות ולא גרסי' מזבין אלא זבין ובירושלמי משמע כרש"י שהגיה בפי' ר"ח ולא סוף דבר שעשאה (ה) העורר סימן לאחר אלא אפילו עשאה ה)אחר לאחר והעורר אמוס בעד מיבד זכותו:

אמר ליה שפיר קאמרת דאמר ר' יוחנן בי'. אביי לא היה זכור בדברי ר' יוחנן עד שהזכירו האפוטרופוס לאילו היה זכור היה הוא עלמו טוען בשביל היתומים כדקיימא לן (ו) טוענין ליורשין:

אם טען ואמר חזרתי ולקחתי ממנו מזיומן. מימה אמאי נאמן הואיל והודה דלאו שלו הוא היאך יכול לטענו שוב חזרתי ולקחתי וכ"מ דלאמן במיגו דאי בעי לא הוה אמס ולא הוה מודה לאו מילתא היא דבכי אאי גוונא לא אמרי' מיגו כדפירשנו לעיל בפרק הכותב (דף פס. ופס) וגבי הכא אמאמ דאפקידו אבה מלגוא דשטרי כמו שפירשנו שם ולפי מה שפירשנו במי שהיה נשוי (לעיל לא: ופס ד"ה דיעמ) דלא טענינן ליתמי מזייף הוא אומר רבי דמלינן לפרש הכא דמייירי כגון שאין כתב ידי הנעדים יולא ממקום אחר ולכך נאמן לומר חזרתי ולקחתי ממנו מיגו דאי בעי אמר מזייף הוא ולא נחתם ולא עשיתי סימן מהימן הוא לומר עשיתי סימן וחזרתי ולקחתי ממנו והא דלא קאמר אי הוה אבוהון הוה טענין ליתמי מזייף הוא דלא טענינן ליתמי מזייף הוא מיהו חזרתי ולקחתי ממנו טענינן להו כיון דקסבר דאבוהון הוה מהימן בהך טענה מיגו דאי בעי אמר מזייף הוא דבפרשיות במי שהיה נשוי: **ורבנן** סברי אי צייתת צייתת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו. אבל הא לא מצי למימר בחד לאמי מכח חד מזבנינא ליה לאבינה דלא מצית לאמוטעויי דיעמ בהדייהו שאם יכול לחפקיע דינו על ידי מכירתו הואיל וקודם שבא לידו לא היה לאוי ומר כן אבל בחד לאמי מכח ד' יכול לומר מהדרנא שטרא למרייהו (ג) וזכות הבא על ידו הוא יכול לחפקיעו ולהעמידו בזכותו שהיה לו קודם שבאו לו אלו הבאים לידו והא דקאמר בפ"ק דב"ק (דף ח.) מכר לאחד או לג' בני אדם כאחד פירות עדיפ ובינוניים וזיבורים כולן נכנסו תחת הבעלים ומוקי לה התם בשלקח עדיפ בתחרות ופריך ונימא כולהו ולינבו מעדיפ מעשום דאמר לה אז אם קנינו לא מהדרנא שטרא דזיבורים למריה ופריך מקרן נמי נימא הכי אלמא התם אמרי' הך טעמא לכולי עלמא לא קשה מידי דהתם ליה פסידא לגמרי דהא עני מזיבורים ולהכי מודה התם דמלי אמר מהדרנא שטרא למריה אבל הכא לאיכא פסידא לגמרי סבירא ליה דלא אמרי' מהדרנא שטרא למרייהו והא דפריך לי הכי מקרן נמי נימא הכי דלין לחבעו מי מהדרנא שטרא דזיבורים למריה ופריך מקרן נמי נימא הכי אלמא מוב מני פריך אבל מבעו מוב ניחא ליה בנובה מן הבינוניים דאי א"ל לכי מהדר אבל מקרן נמיחב בינוניים ולא מלי אמר ליה לכי מהדר וכ"מ בכתובות אשה נמי אמאי ליה לכי מהדר הא לא מילתא היא דבהך טעמא ליכא לאפקועי יותר ממה שנובה אם היו כולן ברשות הבעלים הראשונים ולפי זה שפיר הוצרך לפרש כאן אי אייתת ואחזיל לגבך דהשתא מרויח במה שאינו מחזירו לו ולא משמע כלל הלשון בך ועוד דקתני במתני' יקח לו דרך במקה מנה משמע כמו שירלה מוכר:

ורבנן

אבל הדיינין חותמין. בקיום אע"פ שלא קראוהו שהרי אינן מעידין אלא שטעד זה בא לפניו והעדים הכירו אותו: **לא שנו אלא לאחר.** דוקא נקט מתני' סימן לאחר אבל עשאה המוחזק בה סימן לעצמו של רואבן זה העורר עליה שהיה שמעון מוכר שדה שבגלה לרואבן זה העורר עליו וכשמלה לו אינמי המגריס כתב על שדה זו מיד פלוני שלי ולא מיחה לראובן: **אי לאו דעבדי הכי.** אם לא שתקתי: **למימסר מודעא.** לומר לעדים בשמר הוו יודעין שעל שדה זו שאבל זו שאני נוקח אני מעריר ומה שאמרתי למה שכתבה במגריס בשמו שאם אני מוחה לא ימכור לי זאת: **הברך חברא אית ליה.** ויודיעוהו ושב לא ימכור לי: **תלם אחד.** מענים המגריס על פני כל השדה שמכר הודיעני לו בין שדה זו שאני עוכר ובין אותה שמכר ועל אותו תלם כתב מכר פלוני שלי ותחמתי על הסטר לא ממיחי: **הב ליה מיהת תלם אחד.** לאחר שהגיע אפוטרופוס של יתומים ראיה לו בין שדה זו שאני עוכר ובין אותה שמכר ועל אותו תלם כתב מכר פלוני שלי ותחמתי על הסטר לא ממיחי: **הב ליה מיהת תלם אחד.** לאחר שהגיע אפוטרופוס של יתומים ראיה שהיתה שלו אביהם ונגזלה הימנו ולא היה למחזיק זכות בה אלא כאילו לפי שעשאה אביהם רשות לאחר אבל אם מחזיק ש"ל אביהם אתה עושה אותו כאילו הודה לו ואע"פ שלא הודה לו בפי' לפיכך כל טענה שאאמר אנו מאמינים לו כיון שיש לו עדים ואי אמרת שעמא דשנן אפוטרופוס הא לא מצוין לא הוה טעין אביי הכי בעבור היתומים והא דק"ל כל מילתא דהוה מצי למיטען אביהם של יתומים ב"ד טוענים בעבורם שהרי אין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשבועה וא"פ שיש ביד המלוה שטר חתום ויחמי לא טעני מידי טעני ב"ד בעבורם דלמא פרעיה י"ל דוקא גבי פרעון דשכיחי אינשי דלא קרעי לשטרא או משום דמאמינו שיקרענו או שמא ישאר מעט לפורעו או שמא אפשיטי דספרא שיריה טוענין בעבורם אבל בחזרתי ולקחתיו) דהוה מילתא דלא שכיחא אי נמי בחלם אי עשיתי לו דלא מוכחא מילתא אי טענו יתמי אין ואי לא לא טענו להו ב"ד. והרב אומר שאפילו באלו הטענות טוענין ב"ד בשבילם שכל טענה שיכולין לטענן טוענין ואביי דלא טען הכא בשבילם משום דלאו אדעתיה:

מתני' מי שהלך למרוצת הים ואבדה לו דרך שדהו אדמון אומר ילך לו בקצרה וחכ"א יקח לו דרך בקי מנה אם יפרח באויר. פי' אבדה לו דרך שדהו שהחזיקו בה בעלי השדות שבמצריו אדמון אומר וכו' פי' בעל כרחם יתנו לו דרך ללכת בשדהו ויבחרו לו הקצרה שבהן. וחכ"א הפסיד דרכו כיון שאינו מכירה ומתמה שפיר קאמר אדמון פי' דקס"ד שד' השדות שסביבותיו הם של אחד דמסה נפשך אורחיה גביה אמר רב יהודה אמר רב כגון שהקיפוהו ד' בני אדם מד' רוחותיה דכל חד וחד מדחה ליה אורחך לאו בגאי הוא א"ר הכי ס"ש דאדמון אמר רבא בר' דאתו מכח ד' וד' דאתו מכח חד ס"ש לא פליגי דמצו מדחו ליה כי פליגי בחד דאתי מכח ד' אדמון סבר מ"מ אורחיי גבך

אבל הדיינין חותמין אע"פ שלא קראוהו: עשאה סימן לאחר: אמר אביי לא שנו אלא לאחר אבל לעצמו לא איבד את זכותו דאמר אי דלא עבדי ליה הכי לא הוה מזבין לה ניהלי מאי אית לך למימר איבעי לי למימסר מודעא חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה ההוא דעשאה סימן לאחר ערער ושכיב ואוקים אפוטרופא אתא אפוטרופוס לקמיה דאביי א"ל עשאה סימן לאחר איבד את זכותו אמר אי הוה אבוהון דיתמי קיים הוה טעין ואמר תלם אחד עשיתי לך א"ל שפיר קאמרת דאמר ר' יוחנן אם טען ואמר תלם אחד עשיתי לך נאמן זיל הב ליה מיהת תלם אחד הוה עלה ריכבא דדיקלי אמר ליה אי הוה אבוהון דיתמי קיים הוה טעין ואמר חזרתי ולקחתי ממנו א"ל שפיר קאמרת דא"ר יוחנן אם טען ואמר חזרתי ולקחתיו ממנו נאמן אמר אביי האי מאן דמוקים אפוטרופא נוקים כי האי דידע לאפוכי בזכותא דיתמי: **מתני'** מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו אדמון אומר ילך לו בקצרה וחכמים אומרים יקנה לו דרך במאה מנה או יפרח באויר: **גמ'** מ"ט דרבנן שפיר קאמר אדמון אמר רב יהודה אמר רב כגון שהקיפוה ארבעה בני אדם מארבע רוחותיה אי הכי מאי מעמא דאדמון אמר רבא בארבעה דאתו מכח ארבעה וארבעה דאתו מכח חד כולי עלמא לא פליגי דמצי מדחי ליה כי פליגי בחד דאתי מכח ארבעה אדמון סבר מכל מקום דרכא אית לי גבך ורבנן סברי אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו ולא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו ההוא דאמר להו דיקלא לברת אזול יתמי פלוג לנכסי לא יהבו לה דיקלא סבר רב יוסף למימר היינו מתניתין א"ל אביי מי דמי התם כל חד וחד מצי מדחי ליה הכא דיקלא גבייהו הוא מאי תקנתייהו ליתבו לה דיקלא וליהדרו וליפלגו מרישא: ההוא דאמר להו דיקלא לברת שכיב ושביק תרי פלגי דדיקלא יתיב רב אשי וקא קשיא ליה מי קרו אינשי לתרי פלגי דיקלי דיקלא או לא אמר ליה רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא קרו אינשי לתרי פלגי דיקלא: **מתני'** **ושבק תרי פלגי דדקלא.** שהיה לו בשותפות ושאר דקליס הרבה היו לו והיתומים הוו נוטלין לה אותן שני חלקיו שהיה עורם בהן יותר: **קרו אינשי בו.** ועל כרחה ידה על התחתונה שהנכסים נמשכה היתומים וזו אינה נתה עליהם אלא מכח הלוואה: **מתני'**

הוא ורבנן סברי אי צייתת צייתת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו דלא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו. פי' אי צייתת אתפשר עצמך בדמי הדרך ולא ארבה עליך דמים ואי לא צייתת ותרצה אותו בחנם אני אלך לאותם שמכרו לי באחריות אומר לכל א' וא' אתה מכרת לי שדה שלימה זה בא ותובע ממני דרך בואו וסייעו לי דהם יבואו ויעשני עמך ולא (קובל להדיין) [תוכל להדיין] עם א' מהן ואלה הם דברים בעלמא לרוחה דמילתא אע"פ שלא הלך להם כן הדין נותן כיון שמכוהם הוא בא שכמו שהם היו דוחים אותו כך הוא דוחה אותם שכל זכות שהיה להן מכרו לו ולהלכה בחכמים. ההוא דאמר דקלא לבריתי. פי' עיתה בשעת מיתתו שיתנו דקל א' לבתו ולא פירש באיזה רוח יתנתנו לה אולי יתמי איפלגו ולא יהבו לה דקלא אלא היא לגבי אחי קדחיו לה סבר רב יוסף למימר היינו מתני' א"ל אביי מי דמי התם כל חד וחד מצי מדחי ליה הכא דקלא גבייהו הוא פי' התם כל א' וא' אומר אין דרכך אצלי אלא אצל חברי אבל הכא לכל אחד יש לו מן הדקל חלק שאילו היו נותנים לה הדקל קודם שיחלוקו היה מתמנים חלקי של כל א' וא'. מאי קתנייהו ליתבו לה דקלא ולהדרי ליפלגו מרישא. ההוא דאמר דקלא לבריתי שכיב ושבק תרי פלגי דיקלי יתיב רב אשי וקהני בה מיקרו אינשי לתרי פלגי דקלי דקלא אי לא כי הוא

א הביאו ב' פירושים בביאור קושיית רבא. [מש"כ ר"ת דקושיית רבא היא על ירושה דאורייתא, עי' בקיקיון דיונה (ד"ה אמר רבא) דתמה, דהלא ירושת הבנות במקום הבנים אינה ירושה דאורייתא]

ב כתבו ביאור נחוץ בקושיית הגמ'. [ועי' בשיטמ"ק (ד"ה ש"מ) שהעיר על התוס', דאולי קושיית הגמ' על ר' נחמן היא, שאם בא לפסוק כאדמון, הול"ל הלכה כאדמון].

קושיות פשוטות

דף קט.

מתני׳, הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תשב עד שתלבין ראשה

קושיא:

קשה, אמאי לא יוכל הבעל לתבוע את הממון בב"ד מאת האב, הא אמרי׳ לעיל (קב:) שחוב זה נקנה באמירה בעלמא.

תירוץ:

בתוס׳ (ד"ה תישב) תירץ, דע"כ איירי בציור דלא מהני קנין באמירה בעלמא, עיי"ש שהאריכו לבאר באיזה ציור לא מהני קנין אמירה. [וע"ע בר"ן (ד"ה ופשט) ובתוס׳ יו"ט (ד"ה ופשט), שתירצו בדרכים אחרים].

מתני׳, הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תשב עד שתלבין ראשה

קושיא:

קשה, למה מותר לחתן להימנע מלישא את האשה, הא מוטל עליו חיוב לכונסה, ולמה מותר לו לעבור על חובתו משום כך שאבי הכלה עבר על חוב שלו.

תירוץ:

החתם סופר (שו"ת, אהע"ז ח"א סי׳ קנב) הביא בשם חמיו הגאון רעק"א לתרץ, שבכל מקום ששני אנשים הסכימו ביניהם להטיל איזה חיוב על כל אחד מהם, כל זמן שלא קיים הראשון את חובתו, לא מוטל על השני לקיים את חובתו, דנחשב כאילו לא הגיע זמן החיוב, ולכן כל זמן שאבי הכלה לא קיים חובתו לשלם, ממילא לא מוטל על החתן לקיים חובתו להכניס הכלה לחופה. [וע"ע בזה בספר הערות (ד"ה תשב)].

גמ׳, יכולה היא שתאמר כסבורה אני שאבא נותן עלי

קושיא:

קשה, היאך יכולה לטעון כן, הרי היא קבלה על עצמה את החיוב לשלם, ולא קיבל האב את החוב על עצמו.

תירץ:

התוס׳ הרא"ש (ד"ה על מה) תירץ, דצ"ל דאיירי בציור שהאב היה עומד שם במעמד כשהסכימה הכלה לשלם, ולכך יכולה לטעון שהיא חשבה שהאב הסכים לשלם. [וע"ע בר"ן (ד"ה על מה) שמסתפק אם איירי דוקא בפוסקת לפני אביה, או גם שלא בפני אביה].

גמ׳, כופין למאן אילימא לאב

קושיא:

קשה, היאך אפשר לומר כלל שכופין את האב, הא ברייתא זו קאי על הברייתא דלעיל [כמו שפירש רש"י (ד"ה בד"א)] דמיירי בציור שהאשה קיבלה החוב על עצמה, ולא קיבל האב שום חוב על עצמו.

תירץ:

הרש"ש (ד"ה אילימא) תירץ, דאיירי בציור שהאב היה עומד שם במעמד כשהסכימה הכלה לשלם, [כמו שנתבאר לעיל], ולכן מסברא יש מקום לומר שנחשב כאילו האב קיבל על עצמו לשלם החוב. [וע"ע בספר הערות (ד"ה איפכא) שדן בזה].

גמ׳, א"ל רבא לר׳ נחמן אפילו בברייתא

קושיא:

קשה, היאך אפשר לפסוק כמו אדמון בין במשנה ובין בברייתא, הא אין השיטות שוות, שהרי במשנה אמר אדמון להדיא ׳אילו אני פסקתי לעצמי אשב עד שתלבין ראשי׳, ואילו בברייתא אמר אדמון שאפילו בציור שהכלה פסקה לעצמה אפ"ה יכולה לומר לבעל או כנוס או פטור.

תירץ:

השיטמ"ק (ד"ה ואפילו) הביא בשם רש"י במהדו"ק לתרץ, שבאמת גם לפי המשנה שיטת אדמון היא שאפילו בציור שהכלה פסקה לעצמה יכולה לומר או כנוס או פטור, אלא דאדמון לדבריהם דחכמים קאמר, שגם לדבריכם זה ניחא רק כשהאשה פסקה לעצמה, אבל לא כשפסק האב.

[וע"ע בב"ח (אהע"ז סי׳ נה) שתירץ באופן אחר].

דף קט:

גמ׳, אבל הדיינים חותמים אע״פ שלא קראוהו

קושיא:

קשה, הא לכאו׳ הדיינים צריכים לקרוא את השטר כדי לראות מי הם הבעלי דינים, שהרי צריכים לברר שהעדים אינם קרובים של הבעלי דין, וגם שהם עצמם אינם קרובים של הבעלי דין.

תירוץ:

התוס׳ הרא״ש (ד״ה והדיינים) תירץ, שהדיינים יכולים לסמוך על המלוה, שבודאי היה מברר שהעדים והדיינים אינם קרובים אצל בעלי הדין, כדי שלא לפסול את שטרו. [וע״ע בר״ן (ד״ה אבל) ובריטב״א (ד״ה והדיינים) שתירצו בדרכים אחרים].

גמ׳, אי הוה אבוהון דיתמי קיים הוה טעין ואמר חזרתי ולקחתי ממנו

קושיא:

קשה, למה לא טען כך האפוטרופוס מתחילה, דטענה זו עדיפא מטענת ׳תלם אחד עשיתי לך׳, שע״י טענה זו לא נפסדו היתומים אפילו תלם אחד.

תירוץ:

השיטמ״ק (ד״ה וקצת) הביא בשם תלמידי רבינו יונה לתרץ, שמתחילה לא ידע האפוטרופוס שיש ריכבא דדיקלי על אותו תלם, ולכן לא הפסד התלם לא היה נחשב אצלו לכלום, ורק כשנתגלה לו שיש שם ריכבא דדיקלא חזר לשמור על התלם בשביל היתומים. [וע״ע בהפלאה (ד״ה אם טעין) ובנתיבות המשפט (סי׳ קמז ס״ק ד) שתירצו בדרכים אחרים].

מתני׳, מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו

קושיא:

קשה, למה נקטה המשנה ציור של ׳אבדה לו דרך שדהו׳, ולא ציור פשוט, שנתפס קרקע מאדם, וידוע שהקרקע הגזולה היא באיזה מקום בתוך ד׳ שדות, אך לא ידוע באיזה שדה.

תירוץ:

הנתיבות המשפט (סי׳ קמח ס״ק א) תירץ, דסוגיין מיירי דוקא לגבי דרך, שיש חילוק בין קנין דרך לקנין שדה, שקנין דרך אינו קנין גמור, אלא רק זכות לילך בשדה חבירו, ולכן אם בעל הדרך אינו יכול לזכות בדין, מותר לבעל השדה להימנע מליתן לו דרך, משא״כ לגבי שדה, בודאי אין היתר להקונה להימנע מלהחזיר איזו שדה לבעלים הראשונים, דאל״כ יש בידו שדה גזולה. [וע״ע בחי׳ ר׳ עזריאל שתירץ באופן אחר].

גמ׳, כי פליגי בחד דאתי מכח ארבעה

קושיא:

קשה, לפי החכמים, האיך אפשר שמותר לקונה להימנע מליתן איזה דרך לבעל הדרך, דא״כ לכאו׳ נמצא שיש בידו שדה גזולה, שהרי בודאי יש לו לבעל הדרך איזה דרך בתוך שדותיו של הקונה.

תירוץ:

הנתיבות המשפט (סי׳ קמח ס״ק א) תירץ על פי דבריו הנ״ל, שיש חילוק בין קנין דרך לבין קנין שדה, שקנין דרך אינו קנין גמור, אלא רק זכות לילך בתוך שדה חבירו, ולכן במקום שבעל הדרך אינו יכול לזכות בדין, מותר לבעל השדה להימנע מליתן לו דרך, ולא מקרי גזילה. [וע״ע בספר גליא מסכת (סי׳ ו) שתירץ בדרך אחר]. [וע״ע בסוגיית הדף שהארכנו בזה].

גמ׳, ורבנן סברי אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו

קושיא:

קשה, מה היא סברת רבנן, הא כל זמן שעדיין לא החזיר הקונה את השטרות אל המוכרים, היאך יכול לזכות בדין כנגד בעל הדרך.

תירוץ:

בספר הערות וציונים (ד״ה מי שהלך) כתב, דרש״י (ד״ה אי שתקת) בא לתרץ קושיא זו, ופירש רש״י, דבאמת אינו זוכה בדין מחמת טענה זו, אלא שיכול הקונה לפחד את בעל הדרך כדי להכריחו לשלם לו בשביל דרכו, שהוא ירא שמא יחזיר הקונה את השטרות אל המוכרים. [וע״ע ברא״ש במס׳ ב״ק (פ״א סי׳ ג) שתירץ באופן אחר]. [וע״ע בסוגיית הדף שהארכנו בזה].

עומק הדף

דף קט

תוכן

א. החידוש של 'תשב עד שתלבין ראשה'

ב. אם אמתלא מהני בהודאת בעל דין

ג. אם 'פה שאסר' מהני לאחר תוך כדי דיבור

ד. ביאור סברת חכמים 'אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא'

א) החידוש של 'תשב עד שתלבין ראשה'

א. **משנה:** מובא במשנה מחלוקת אדמון ורבנן, לגבי מי שפוסק מעות לחתנו, ולבסוף לא נתן הממון לחתנו, רבנן סוברים שיכול החתן לטעון שאינו צריך לכנוס ארוסתו עד שניתן לו הממון שנפסק לו, ואם לאו 'תשב עד שתלבין ראשה', אבל אדמון סובר שאינו יכול לעשות כן, אלא האשה יכולה לומר לו 'או כנוס או פטור'.

ב. **'תשב עד שתלבין ראשה':** בשו"ת חת"ס (אהע"ז סי' קנב) הביא בשם חמיו הגאון רעק"א לבאר החידוש של 'תשב עד שתלבין ראשה', שאע"פ שבדרך כלל יש חיוב על כל ארוס לישא ארוסתו, ואם אינו מקיים חובתו מקרי מורד באשתו, כמבואר בגמ' לעיל (סד.), מ"מ באופן כזה אינו חייב לכונסה.

ג. **ביאורו של רעק"א:** וביאר רעק"א (שם) טעם הדבר, דדומה לב' שותפין שנתחייבו זה לזה, שחיובו של כל אחד תלוי בחובת השני, ולא מוטל על האחד לקיים את חובתו אלא א"כ גם השני מקיים את חובתו, וכן הוא בסוגיין, הארוס נתחייב לישא את הארוסה, ומאידך גיסא משפחת הארוסה נתחייבה ליתן לחתן את הממון שנפסק לו, ולכן לא נתחייב הארוס לקיים חובתו אלא א"כ משפחת הארוסה מקיימת חובתם.

ד. **דיוקו של המהר"ם:** בשו"ת מהר"ם (סי' תקנז) דייק מלשון אדמון 'או כנוס או פטור', דאיירי דוקא בארוס שעדיין לא כנס את אורסתו, ולכן כתב, שאם כבר נגמרו הנישואין, לכו"ע חייב הבעל לקיים כל חובותיו לאשתו, כגון שאר כסות ועונה, אע"פ שלא ניתן לו הממון שנפסק לו, ואם אינו מקיים את חובותיו מקרי מורד באשתו. וכן נפסק ברמ"א (אהע"ז סי' נב סעי' א) לדינא.

ה. **חילוק בין ארוסה לנשואה:** רעק"א (שם) ביאר החילוק בין ארוסה לנשואה, דגבי ארוסה, חובת הבעל לישא ארוסתו באה מהבעל עצמו, שהוא קיבל על עצמו חיוב זה, ולכן יש לדמותו לב' שותפין שנתחייבו זה לזה, אבל לגבי נשואה, חובותיו של הבעל באו מהתורה [או עכ"פ מתקנת חז"ל] ולא מהבעל עצמו, ולא דמי כלל לב' שותפין שנתחייבו זה לזה. [ועי' בהערות וציונים (ד"ה תשב) שביאר סברת רעק"א].

ב) אם אמתלא מהני בהודאת בעל דין

א. **משנה**: מובא במשנה מחלוקת אדמון ורבנן, לגבי מי שעורר על השדה והוא חתום עליה בעד, [היינו, שבא לטעון ששדה זו שהיא עכשיו תחת יד שמעון, באמת היא שלו, אלא שנגזלה ממנו ונמכרה לשמעון, אך המעורר עצמו חתם על השטר כשנמכרה השדה לשמעון], רבנן סוברים שאיבד טענתו, ואדמון סובר שלא איבד טענתו. וסברת אדמון מבואר במשנה, שיכול לטעון 'השני נוח לי והראשון קשה הימנו'.

ב. **סברת רבנן, הודאת בעל דין**: רש"י (ד"ה איבד) פירש סברת רבנן, 'דהואיל וחתם הודה שאין לו עסק בה'. ומבואר מדבריו דהטעם דאיבד טענתו הוא משום דנחשב הודאת בעל דין, שהודה שהשדה לא היתה שלו. וכעין זה כתבו התוס' (ד"ה אדמון), שהוא 'דבר הנראה הודאה'. וכן מבואר בריטב"א, שהוא מדין הודאת בעל דין.

ג. **סברת אדמון, אמתלא**: בשו"ת שואל ומשיב (מהד' חמישאה, סי' פג) ביאר סברת אדמון 'השני נוח לי והראשון קשה הימנו', דמהני מדין אמתלא, דהיינו שהטעון יכול לפרש את דבריו באופן שאינו הודאה, אלא יש בה כוונה אחרת. וכן מבואר בשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' קמט), דסברת אדמון היא מדין אמתלא.

ד. **ראיית השואל ומשיב**: על פי זה כתב השואל ומשיב (שם) שיש להוכיח מסוגיין, דאמתלא מהני לגבי הודאת בעל דין, שמי שאומר דבר שנראה כמו הודאה יכול לפרש את דבריו ולבטל הודאתו מדין אמתלא. [וכבר נחלקו בזה גדולי האחרונים, אם אמתלא מהני לגבי הודאת בעל דין, עי' בקצות החושן (סי' פ ס"ק א)].

ה. **ב' מיני הודאת בעל דין**: אולם כתב השואל ומשיב (שם) שיש לחלק בין ב' מיני הודאת בעל דין: א. הודאת בע"ד שלא בפני ב"ד. ב. הודאת בע"ד בפני ב"ד. בסוגיין איירי לגבי הודאת בעל דין שלא בפני ב"ד, ובזה מהני אמתלא, שיכול לפרש דבריו באופן שאינו עדות כלל, אלא שיחה בעלמא, אבל לגבי הודאת בע"ד בפני ב"ד, בזה י"ל דלא מהני אמתלא, כיון שניכר שכוונתו היתה להעיד בפני ב"ד.

עומק הדף

ג) אם 'פה שאסר' מהני לאחר תוך כדי דיבור

א. **סוגיית הגמ'**: הגמ' מביאה בשם ר' יוחנן, דמי שעשה שדה סימן לאחר, איבד את זכותו לטעון שהשדה שלו, שהרי כבר הודה שאדם אחר הוא הבעלים על השדה. ואמנם מביאה הגמ' בשם ר' יוחנן, שאם טען 'חזרתי ולקחתיו ממנו', נאמן.

ב. **דברי רש"י**: רש"י (ד"ה נאמן) ביאר הטעם דנאמן לטעון חזרתי ולקחתיו, משום 'דהפה שאסר הוא הפה שהתיר', שכל זכותו של בעל השדה אינה אלא על פיו של זה שעשאה סימן לאחר, והרי חזר ואמר לקחתיו. [ועי' באבי עזרי (הל' גירושין (פי"ב סוף ה"א) שהאריך לתמוה על דברי רש"י, והניח דבריו בצ"ע].

ג. **שיטת רש"י**: בשיטמ"ק (לעיל כג.) הביא בשם בעל ההשלמה, דמבואר מדברי רש"י הנ"ל, ד'פה שאסר' מהני אף לאחר תוך כדי דיבור של הדיבור הראשון. [אולם עי' במהרי"ט אלגאזי (בכורות סי' ה אות מט) שיש ב' מיני פה שאסר: א. כשאין הדיבור השני סותר את הדיבור הראשון, בזה ס"ל לרש"י דמהני גם לאחר תוכ"ד. ב. כשדיבור הב' סותר הדיבור הא', בזה מודה רש"י דלא מהני לאחר תוכ"ד].

ד. **שיטת שאר הראשונים**: אולם הרבה ראשונים [רשב"א, ר"ן, ריטב"א, תוס' רי"ד, תוס' (ב"ב ל.)] השיגו על רש"י, היאך מועיל פה שאסר לאחר תוך כדי דיבור, הלא מיגו מהני רק בתוך כדי דיבור, דמיגו למפרע לא אמרינן. [ועי' בספר נתיבות משפט למהרי"ט אלגאזי (סי' שכא) שכתב לחלק בזה בין איסור לממון, דגבי איסור מהני פה שאסר גם לאחר תוכ"ד, אבל לגבי ממון לא מהני לאחר תוכ"ד].

ה. **יסוד המחלוקת**: הקובץ שיעורים (ב"ב אות קט) ביאר שיטת רש"י, דס"ל דפה שאסר לא מהני מדין מיגו כלל, אלא היא נאמנות בפני עצמה, ולכן מהני גם לאחר תוך כדי דיבור, ודלא כמו מיגו דמהני רק בתוכ"ד. וכ"כ המחנה אפרים (הל' איסו"ב פי"ח), דהמחלוקת ראשונים אם פה שאסר מהני לאחר תוכ"ד או לא, תלוי ביסוד הנאמנות של פה שאסר, אם היא מדין מיגו, או שהיא נאמנות בפני עצמה.

ד) ביאור סברת חכמים 'אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא'

א. **סוגיית הגמ'**: הגמ' מביאה מחלוקת תנאים, לגבי מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו, אם זוכה בדרך או לא. והגמ' מבארת הציור, שכל השדות סביבות שדהו שייכים לאדם א', והוא קנה אותם מד' מוכרים. אדמון סובר דזוכה בדרך, משום שהדבר ברור שיש לו דרך בתוך שדותיו של הקונה, והגמ' מבארת סברת חכמים, דהקונה טוען 'אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו'.

ב. **ביאור רש"י**: רש"י (ד"ה אי שתקת) ביאר סברת חכמים, 'ואוזיל גבך כשתקנה הדרך ממני', והאחרונים ביארו דבריו [עי' בספר הערות וציונים (ד"ה מי שהלך)], שהקונה מפחד את התובע ומכריחו לקנות הדרך ממנו במחיר זול, שהוא ירא שמא יחזיר הקונה את השדות אל המוכרים ושוב לא יוכל התובע לזכות בדרכו.

ג. **ביאור הראשונים**: אולם הרבה ראשונים [השיטמ"ק בשם רבינו יונה, הריטב"א, הרא"ה, תוס' רי"ד, הרמב"ן (מלחמות ה', ב"ק ח:)] ביארו סברת חכמים באופן אחר, משום 'דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו'. דהיינו, שכיון שאין התובע יכול להוציא את דרכו מאת המוכר, כיון שבידו להחזיר את השטרות אל המוכרים, לפיכך אינו יכול להוציא השדה גם מאת הקונה.

ד. **קושיית הנתיבות**: הנתיבות המשפט (סי' קמח ס"ק א) הקשה על ביאור הראשונים, היאך אפשר לומר שהקונה א"צ להחזיר את הדרך משום שיכול לזכות בדין כנגד בעל הדרך, הא א"כ יוצא שיש ביד הקונה קרקע גזולה. [עיי"ש, שמחמת קושיא זו כתב לחדש, שמי שיש לו דרך בשדה חבירו אין לו קנין גמור בדרך, אלא רק זכות להשתמש בשדה של חבירו כדי לילך בה, ולכן לא מקרי גזילה אם נאבד זכותו].

ה. **תירוצו של ר' שמעון**: הג"ר שמעון שקופ בספרו שערי ישר (שער ה פ"י) תירץ, דלא נחשב גזילה כלל, משום שכיון שהוא זוכה בדין, א"כ הרי הכריע התורה שהוא הבעלים בדרך, ואין זה בגדר ספק, אלא בגדר ודאי, דאל"כ הרי הוא ספק איסור דאורייתא וצריך להחמיר. [והאריך לבאר עפי"ז יסוד המחלוקת בין אדמון וחכמים, דנחלקו אם הכלל הנ"ל שייך בציור של 'חד דאתי מכח ארבעה' או לא, עיי"ש].

דף קט

ביאור סברת חכמים 'מהדרנא שטרא למרייהו'

גמרא:

כי פליגי בחד דאתי מכח ארבעה אדמון סבר מ"מ דרכא אית לי גבך ורבן סברי אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו ולא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו

תמצית הסוגיא:

מובא במשנה מחלוקת תנאים, לגבי מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו, אדמון סובר שזוכה בדרך, וחכמים סוברים שאינו זוכה בדרך. והגמ' מבארת הציור, דאיירי בחד דאתי מכח ד', [השדות סביבות שדהו שייכים לאדם א' שקנה אותם מד' מוכרים]. וסברת אדמון מובנת בפשיטות, והגמ' מבארת סברת חכמים, דהקונה טוען 'אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו'.

ומצינו בראשונים ג' מהלכים לבאר סברת חכמים. א. רש"י ביאר, שהקונה מפחד את התובע ומכריחו לקנות הדרך ממנו במחיר זול, שירא שמא יחזיר הקונה את השדות אל המוכרים. ב. הרא"ש ביאר, ש'כל דבר שיכול לטעון פסקי' ליה כאילו כבר עשוי'. ג. הרבה ראשונים ביארו באופן ג', 'דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו'.

הנתיבות הקשה קושיא עצומה, היאך אפשר לומר שהקונה א"צ להחזיר את הדרך משום שיכול לזכות בדין כנגד בעל הדרך, דא"כ נמצא שיש ביד הקונה קרקע גזולה. ומצינו באחרונים ג' מהלכים ליישב קושיא זו.

א. הנתיבות תירץ, דגבי דרך, גוף הקרקע הוא של בעל השדה, אלא שבעל הדרך יש לו שיעבוד על בעל השדה לילך בתוך שדהו, ולכן באופן שבעל השדה זוכה בדין שא"צ ליתן לו רשות לילך, לא מקרי גזילה.

ב. בחי' ר' עזריאל ביאר סוגיין באופן אחר, שבאמת פשוט שצריך הקונה לשלם דמי הדרך לבעל הדרך, כדי שלא יעבור על איסור גזילה, וכל המחלוקת בין אדמון וחכמים היא רק אם צריך להחזיר גוף הדרך או שמספיק לשלם לו ממון. וכ"כ בספר גליא מסכת.

ג. בשערי יושר ביאר עפ"י יסוד גדול, דכל מי שזוכה בדין, כגון בטענת מוחזק וכדומה, אינו בגדר ספק, אלא דדין התורה הוא שיזכה בממון בתורת ודאי, דאל"כ למה אין בזה ספק איסור גזל. ועפי"ז ביאר מחלוקת אדמון וחכמים, דאדמון סובר דהכלל הנ"ל לא שייך בסוגיין, דהא בודאי יש ביד הוקנה דרך ששייך לחבירו, אבל חכמים סוברים דגם בכה"ג שייך הכלל הנ"ל, שכיון שהמוכרים זוכים בדרך בתורת ודאי [דאצלם הוא ספק], ממילא גם הקונה זוכה בדרך, משום 'דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו'.

תמצית מראי מקומות

א. משנה, גמ' קט:

מביאה מחלוקת תנאים, לגבי מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו, אדמון סובר שזוכה בדרך, וחכמים סוברים שאינו זוכה בדרך.

והגמ' מבארת הציור, דאיירי בחד דאתי מכח ד', [כל השדות סביבות שדהו שייכים עכשיו לאדם א', שהוא קנה אותם מד' מוכרים].

וסברת אדמון מובנת בפשיטות, שבודאי יש לתובע דרך בתוך שדותיו של הקונה, והגמ' מבארת סברת חכמים, דהקונה טוען 'אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו'.

[ומצינו בראשונים ג' מהלכים לבאר סברת חכמים, כמו שיתבאר].

ג' מהלכים

ב. רש"י ד"ה אי שתקת

ביאר סברת חכמים, שהקונה מפחד את התובע ומכריחו לקנות הדרך ממנו במחיר זול, שהוא ירא שמא יחזיר הקונה את השדות אל המוכרים ושוב לא יוכל התובע לזכות בדרכו.

ג. רא"ש ב"ק פ"א סי' ג

ביאר סברת חכמים באופן אחר, משום ש'כל דבר שיכול לטעון פסקי' ליה כאילו כבר עשוי', דהיינו, שכיון שביד הקונה לאבד את זכות התובע בדרכו ע"י החזרת השדות אל המוכרים, ממילא זוכה הקונה אף אם לא יעשה כן בפועל.

ד. שיטמ"ק בשם תלמידי רבינו יונה

ביאר סברת חכמים באופן ג', משום 'דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו'. דהיינו, שכיון שאין התובע יכול להוציא דרכו מאת המוכרים, שוב אינו יכול להוציאה גם מאת הקונה.

[וכן הביא השיטמ"ק בשם הריטב"א, הרא"ה, והתוס' רי"ד שפירשו כן, וכן ביאר המלחמות ה' (ב"ק ח:), וכן פירש רעק"א בדעת הרמב"ם (הל' טוען ונטען פט"ו הי"א)].

קושיית הנתיבות

ה. נתיבות המשפט סי' קמח ס"ק א

הקשה קושיא עצומה, היאך אפשר לומר שהקונה א"צ להחזיר את הדרך משום שיכול לזכות בדין כנגד בעל הדרך, דא"כ נמצא שיש ביד הקונה קרקע גזולה.

[ומצינו באחרונים ג' מהלכים ליישב קושיא זו].

מהלך א. הנתיבות

ו. נתיבות המשפט שם

כדי לתרץ קושיא זו חידש הנתיבות, שיש חילוק גדול בין

מי שהוא הבעלים על שדה גמורה, לבין מי שיש לו רק דרך בתוך שדה חבירו. דגבי דרך, גוף הקרקע הוא של בעל השדה, אלא שבעל הדרך יש לו שיעבוד על בעל השדה לילך בתוך שדהו, ולכן באופן שבעל השדה זוכה בדין שא"צ ליתן לו רשות לילך, לא מקרי גזילה.

ז. תוס' יבמות לז: ד"ה דא"ל

קאי על הציור של 'ארבעה דאתו מכח חד', [כל השדות סביבות שדהו שייכים עכשיו לד' בני אדם, שהם קנו אותם ממוכר א'], דמבואר בסוגיין דלכו"ע בעל הקרקע אינו זוכה בדין כיון דלא ידוע מקום הדרך.

והקשו, למה לא יתחייב המוכר לשלם לבעל הדרך על ההפסד שגרם לו כשמכר השדות לד' בנ"א, כיון שעי"ז נפסד דרכו. [עיי"ש תירוצם].

ח. נתיבות המפשט שם

תירץ קושיית התוס' עפ"י דרכו הנ"ל.

וכתב יסוד גדול בדיני היזק, דדבר שיש לו שויות רק להבעלים ולא לשאר בני אדם, מי שמזיקו אינו חייב כלום.

עפי"ז תירץ, דהמוכר אינו חייב לשלם לבעל הדרך, משום דהפסד הדרך לא מקרי הפסד, כיון שאין לו לבעל הדרך קנין בגוף הקרקע של הדרך, רק שיש לו רשות לילך בו, ורשות זו לא שוה כלום לשאר בני אדם.

מהלך ב. חי' ר' עזריאל

ט. חי' ר' עזריאל ד"ה מי שהלך

ביאר סוגיין באופן אחר, שבאמת פשוט שבציור של 'חד דאתי מכח ארבעה' צריך הקונה לשלם דמי הדרך לבעל הדרך, כדי שלא יעבור על איסור גזילה, וכל המחלוקת בין אדמון וחכמים היא רק אם צריך להחזיר גוף הדרך או שמספיק לשלם לו ממון.

[וכ"כ בספר גליא מסכת (סי' ו), ועיי"ש שכתב שלפי"ז מיושבת היטב קושיית התוס' ביבמות, שבאמת חייב הקונה לשלם ממון לבעל הדרך].

מהלך ג. שערי יושר

י. שערי יושר שער ה פרק י

ביאר באופן ג', עפ"י יסוד גדול שהוא כתב בהרבה מקומות, דמי שזוכה בדין, כגון בטענת מוחזק וכדומה, אינו בגדר ספק, אלא דדין התורה הוא שיזכה בממון בתורת ודאי, דאל"כ למה אין בזה ספק איסור גזל.

עפי"ז ביאר מחלוקת אדמון וחכמים, דאדמון סובר דהכלל הנ"ל לא שייך בציור של 'חד דאתי מכח ארבעה', דבכה"ג בודאי יש בידו דרך ששייך לחבירו, אבל חכמים סוברים דגם בכה"ג שייך הכלל הנ"ל, שכיון שהמוכרים זוכים בדרך בתורת ודאי [דאצלם הוא ספק], ממילא גם הקונה זוכה בדרך, משום 'דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו'.

קט: שני דייני פרק שלשה עשר כתובות

עין משפט
נר מצוה

מג א מיי׳ פט״ז מהל׳ טוענ הל׳ ב ופ״ו מהל׳ עדות הל׳ ח סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סימן מו סעיף כ וסימן קמז סעי׳ ד:
מד ב מיי׳ פט״ז מהל׳ טוענ ונטען הלכה ג ב״י ח״מ סימן קמז:
מה ג מיי׳ שם הל׳ ג טוש״ע ח״מ סימן קמז סעי׳ ג:
מו ד מיי׳ שם הלכה ד:
מז ה מיי׳ פ״י מהלכות מתנות הלכה ו סמג עשין לו טור ש״ע ח״מ סימן רל סעי׳ ב:
מח ו מיי׳ פט״ו מהל׳ טוענ ונטען הל׳ יא טוש״ע ח״מ סימן קמז סעיף ב:
מט ז ח טו מיי׳ שם טור ש״ע שם וסעיף ג:
נ י מיי׳ פ״י מהלכות מתנות הלכה ב סמג עשין לו טוש״ע ח״מ סי׳ רפח סעיף ב:
נא כ ל מיי׳ פי״ז מהל׳ טוענ הל׳ כב סמג עשין סב טוש״ע ח״מ סי׳ רנג סעי׳ כב [וכרב אלפס ב״ב פ״ט ד׳ רכג.]:

פניני רש״י

תלם אחד. מענה עורה: (שבת פה:)
ואבדה דרך שדהו. שסיפה שדהו מוקפת משדות אחרים והיה לו דרך על אחת מן הכיתות ואבדה שנכנס על איזה מן הכיתות היתה: (יבמות לז:)

תוס׳ רי״ד

והדיינין חותמין על השטר אע״פ שלא קראוהו. פי׳ אם הובא שטר זה שמכר לרי לשמעון זו השדה בפני ב״ד לקיימו בדין כל קיום שטרות דעלמא שהעדים באים ומעידין על החתימה והדיינים כותבין למטה שטרא דין נפק לקדמנא ומיגו דאשהידו שהדי אחתימות ידייהו אשנרוהו וקיימוהו בדחזו דחתמין שם ג׳ דיינין וזה ראובן היה אחד מג׳ הדיינין וחתם שם לא אבד את זכותו שאין הדיינים צריכים לראות מה שכתוב בשטר שלא על מה שכתוב בתוכו מעידים אלא על חתימות העדים והלכך לא אבד את זכותו שהוא יכול לומר כשהחמתי דיין על האשרתא לא ראיתי מה שכתוב בשטר שאילו הייתי רואה מיד הייתי מעערב ששדה זו היתה שלי והשטר זה בטל הוא ולא הייתי חותם; עשאה סימן וכו׳ אמר אביי ל״ש אלא לאחר אבל לעצמו לא אבד את זכותו דא״ל אי לאו דעבדי הכי לא הוה מצינא לך (ס״א מיזבין לי) מאי אית לך למימר אי בעי לך למימסר מודעא חברך חברא אית לך. פי׳ אם זה שמעון מכר השדה האחרת שבצד זו לראובן וכתב לו במצרים שהיא סמוכה לשדה שלי ובעכשיו אומר לו שמעון לראובן א״ל היתה שלך היאך שתקת וקבלת זה השטר אילולי שהודית כי היא שלי ואינה שלך לא אבד בזה ראובן זכותו שהוא אומר לו אם הייתי מעערב מיד היית חוזר בך מלמכור לי אותה השדה ולא הייתי יכול לבוף בדי שתמכור לי מפני שהייתי חפץ בקניינך אותה שדה שתקתי הוה שלא עשיתי מודעא בפני עדים מתחלה כי זה שאני שותק ומקבל שטר זה לא שאני מודה אלא מפני השדה האחרת שהוא מוכר לי אני שותק עכשיו מפני שאני ירא שמא יגידו העדים הדברים ויגיעו לאזניך ותמנע מלמכור לי.

מב ד מיי׳ פט״ז מהל׳ טוענ ונטען הלכה ה ב״י ח״מ סימן קמז:
מה ה מיי׳ שם הל׳ ב טוש״ע ח״מ סימן קמז סעי׳ ג:
מו ד ה מיי׳ שם הלכה ט:
מז ה מיי׳ פ״י מהלכות מתנות הלכה ב סמג עשין לו טוש״ע ח״מ סי׳ רפח סעיף ב:
נא ל מיי׳ פי״ז מהל׳ טוענ הל׳ כב סמג עשין סב טוש״ע ח״מ סי׳ רנג סעי׳ כב [וכרב אלפס ב״ב פ״ט ד׳ רכג.]:

מג ו) **עשאה סימן לאחר.** מתוך הלשון משמע דמעורר קאי כגון שמכר אחת משדותיו ועשאה סי׳ בשם המוחזק וגמ׳ הכי פי׳ לא שנו אלא לאחר אבל לעצמו לא איבד לומר אם מעערב אחת משדותיו למוחזק לאו דוקא היא דעבדי הכי לא היה המוחזק קונה שדה ממני ואני הייתי צריך למעות ולא גרסי׳ מזכין אלא זכין וכירושלמי משמע כרש״י שהגיה בפי׳ ר״ח ולא סוף דבר שעשאה (ז) העורר סימן לאחר אלא אפילו עשאה ח) אחר לאחר והעורר אמות בעד איבד זכותו:

אמר ליה שפיר קאמרת דאמר ר׳ יוחנן כו׳. אגיי לא היה זכור בדברי ר׳ יוחנן עד שהזכירו אפוטרופוס אליו היה זכור היה הוא עצמו טוען בשביל היתומים כדקיימא לן ט) טוענין ליורשין:

אם טען ואמר חזרתי ולקחתי ממנו מהימן. מימה אמאי נאמן הואיל והודה אלא שלו הוא איאך יכול לטעון שוב חזרתי ולקחתי וכ״מ דנאמן במיגו אלא בעי לא הוה אמת ולא הוה מודה לו מילתא היא דבכי אלא גוונא לא אמרי׳ מיגו כדפירשנו לעיל בפרק הכותב (דף פה. ושם) גבי הא אמתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי כמו שפירשנו שם ולפי מה שפירשנו במי שהיה נשוי (לעיל לב: ושם ד״ה דיעה) דלא טענינן לימני מזייף הוא אומר רבי דמלינן לפרש הכא דמיירי בגון שאין כאן ידי העדים יוצא ומעקום אחר ולכך נאמן לומר חזרתי ולקחתי ממנו מיגו אלא בעי אמר מזייף הוא ולא נאמר עשיתי סימן מהימן הוא לומר עשיתי סימן וחזרתי ולקחתי ממנו והא דלא קאמר אי הוה אמינא הוה טוענין לימני מזייף הוא דלא טענינן לימני מזייף הוא מיהו חזרתי ולקחתי ממנו טענינן להו כיון דקסבר דאמינא הוה מהימן בהך טענה מיגו אלא בעי אמר מזייף הוא כדפרישית במי שהיה נשוי: **ורבנן סברי אי צייתת צייתת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו.** אבל הא לא אלא למימר בחד דאמי מכח חד מזכינא ליה לאדעבה דלא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו שלא יכול להפקיע דינו על ידי מכירתו הואיל וקודם שבא לידו לא היה לאוי לומר כן אבל בחד דאמי מכח ד׳ יכול לומר מהדרנא שטרא למרייהו (ג) וחזרה הבא על ידו הוא יכול להפקיעו ולהעמידו בזכותו שהיה לו קודם שבאו לו אלו הבאות לידו והא דקאמר בפ״ק דב״ק (דף ח.) מכר לאחד או ג׳ בני אדם לאחד פירוש עדיפא וביונית וזיבורית טוען נכנסו תחת הבעלים ומוקי לה בהם בשלקח עדיפא בחמרון ופריך ולימו כולהו וליגבו מעדיפא משום דאמר להו אי שקליתו שקליתו ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה ופריך נזקין ממי גמיא הכי אלמא התם אמרי׳ הך טעמא לטולי עלמא לא קשה מידי דהתם לית ליה פקידא לגמרי דהא גבי מזיבורית ולהכי מודה התם דמלי אמר מהדרנא שטרא למריה אבל הכא דאיכא פקידא לגמרי קבירא ליה דלא אמרי׳ מהדרנא שטרא למרייהו והא דפריך אי הכי נזקין ממי גמיא הכי הוא הדין דאבעא מן הביונית אלא רבותא קפריך דאפי׳ נזקין דדינו מן המוזיבורית בעדיפא גמיא הכי ורש״י פי׳ לשם דווקא מנזקין קפריך אבל מבעא מוב גמיא ליה דגובה מן הביונית אלא אי״ל מהדרנא שטרא דזיבורית למריה אבל אי״ל לכי מהדר אבל נזקין גמיא ביונית ולא מלי אמר ליה לכי מהדר וכ״מ בתוספת אשה גמי אמאי גובה מן הזיבורית אימא ליה לכי מהדר הא לאו מילתא היא דבהך טעמא ליכא לאפקועי יותר ממה שגובה אם היו כולן ברשות הבעלים הראשונים ולפי זה ספיר הולך לפרש כאן אי לייתת ואחזיל לגבך דהשתא מרויח במה שאינו מחזירו לו ולא משמע כלל הלשון כך ועוד דקתני בתמני׳ יקח לו דרך במאה ממה משמע כמו שירלה מוכר:

ורבנן

מד ז) [לקמן קי. כ״ב כח: לח: לט. ערכין טז.] יומות לו: **ג)** ג״ז שם **תוס׳ ד)** שיך לעמוד מ׳ בתמני׳ **ה)** גי׳ רש״ל אחד לאחר) [גיטין נח: כ״ב כג.]

הגהות הב״ח

(א) תד״ה עשאה כו׳ שעשאה סימן כל״ל ומיבב העורר נמקה:
(ב) ד״ה ורבנן כו׳ לגמייהו דזכות:

הגהות

גמ׳ הוה טעין ואמר תלם אחד עשיתי לך. ול״נ מזבין אלא זבין. נ״ב ל״כ גם מלת מיהו ל״נ: (יעב״ן)

תוס׳ רי״ד (המשך)

אביי האי מאן דמוקי אפוטרופא לוקים כי האי דידע לאפוקי מזכותא דיתמי. פי׳ המורה דהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואינו נ״ל דלא אמר דהפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא כדטעי׳ האיסור והתיר ביחד אבל אם אסר עצמו היום אינו יכול להתיר עצמו למחר אלא הטעם הוא מפני שיש לו עדים שהיתה שלו או של אביו ומשום דחתם בההוא סימנא אתה עושה אותו כאילו הודה לו ואע״פ שלא הודה לו בפ׳ לפיכך כל טענה שיאמר אנו מאמינים לו כיון שיש לו עדים ואי אמרת עמא דטען אפוטרופוס הא לא טעין לא הוה טעין אביי הכי בעבור היתומים והא דק״ל כל מילתא דהוה מצי למיטען אביהם של יתומים ב״ד טוענים בעבורם שהרי אין נפטרין מנכסי יתומים אלא בשבועה ואע״פ שיש ביד המלוה שטר חתום ויתמי לא שעני מדי טעני ב״ד בעבורם דלמא פריעה י״ל דוקא גבי פרעון דשכיחי אינשי דלא קרני לשטרא או משום דמאמינו שיקרענו או שמא ישאר מעט לפורעו או שמא אפשישי דסברא שייריה טוענין בעבורם אבל בחזרתי ולקחתיו) דהוה מילתא דלא שכיחא אי נמי בחלם א׳ עשיתי לו דלא מוכחא מילתא אי טענו יתמי אין ראי לא לא טענו להו ב״ד. והרב אומר שאפילו באלו הטענות טוענין ב״ד בשבילם שכל טענה שיכולין לטענן טוענין ואביי דלא טען הכא בשבילם משום דלאו אדעתיה:

מתני׳ מי שהלך למדינת הים ואבדה לו דרך שדהו אדמון אומר ילך לו בקצרה וחכ״א יקח לו דרך בק׳ מנה או יפרח באויר. פי׳ אבדה לו דרך שדהו שהחזיקו בה בעלי השדות שבמצריו אדמון אומר וכו׳ פי׳ בעל כרחם יתנו לו דרך ללכת בשדהו ויבחרו לו הקצרה שבהן. וחכ״א הפסיד דרכו כיון שאינו מכירה ומתמה שפיר קאמר אדמון פי׳ דקס״ד שד׳ השדות שסביבותיו הם של אחד דמסה נפשך ודוחיה בביה אמר רב יהודה אמר רב כגון שהקיפוהו ד׳ בני אדם מד׳ רוחותיה דכל חד וחד מדחה ליה אורחך לאו גבאי הוא אי הכי מ״ש דאדמון אמר רבא בד׳ דאתו מכח ד׳ ור׳ דאתו מכח חד כ״ע לא פליגי דמצי מדחו ליה כי פליגי בחד דאתי מכח ד׳ אדמון סבר מ״מ אורחי גבך אבי דדיינים חותמין. בקיום אע״פ שלא קראוהו שהרי אינן מעידין אלא שמעד זה בא לפניהן והעדים הביאו שהיא מתיימן: **לא שנו אלא לאחר.** דוקא נקט מתני׳ סימן לאחר אבל עשאה המוחזק בה סימן לעצמו אל לאונן זה העורר עליה שהיה שמעון מוכר שדה שבצדה לראובן זה העורר עליו וכשמגר לו שימני המגריס כתב על שדה זו מיגר פלוני שלי ולא מיפה לראובן: **אי לאו דעבדי הכי.** אם לא שתקתי: **למימסר מודעא.** לומר לעדים בשמר הוו יודעין שעל שדה זו שאצל זו שאני לוקח אני מערער ומה ששתקתי למה שכתבה במגריס בשמו שאם אני מוחה לא ימכור לי זאת: **חברך חברא אית ליה.** ויודיעוהו ושוב לא ימכור לי: **תלם אחד.** מענית המתריסה על פני כל השדה שמכר הודיתי לו בין שדה זו שאני עורר ובין אומה תלם כתב מגר פלוני שלי ומתמתי על העשר ולא ממיתי: **הב ליה מיהת תלם אחד.** לאחר שהגיע אפוטרופוס של יתומים ראיה שהיתה של אביהם ונטלה הימנו ולא היה ממחזיק זכות בה אלא לפי שעשאה אביהם סימן בשמו של ממחזיק א״ל אביי לאפוטרופוס זיל הב ליה לממחזיק ד׳ אמר אפוטרופוס: **חוה.** על אותו תלם: **ריכבא דדקלא.** שורת דקלים מוכרכין זה על גב זה: **חזרתי ולקחתיו הימנו.** לאחר שעשיתי סימן בשמו: **נאמן.** דהפה שאסר הוא הפה שהתיר דמאחר שיש עדים שהיתה שלו ונגזלה הימנו אין לזה זכות בזאתו תלם אלא על פיו של זה שעשאה סימן לאחר והרי חזר ואמר לקחתיו: **מתני׳ ואבדה דרך שדהו.** שהחזיקו בה בעלי השדות שבמצריו: **ילך לו בקצרה.** על כרחם יעול לו דרך לשדהו אבל דרך קצרה יבחרו לו אלא יריבה ליעול: **גמ׳ שפיר קאמר אדמון.** דקס״ד כשמרבעת השדות שסביבותיו של אדם אחד הן דממה נפשך מוכרחים נגיבה הוא: **ארבעה בני אדם.** דבל חד וחד מדחי ליה לדרכך לאו גבאי הוא: **וארבעה דאתו מכח חד.** שלקחוה מאיש אחד אמר שהלך זה: **אי שתקת שתקת.** ואזיל גבך כשתקנה הדרך ממני: **הוא דאמר.** כשעת מיתתו: **חיינו מתני׳.** דלאזלא גבי כל חד וחד ומלי מדחי לה כרבנן: **כל חד וחד מצי מדחי ליה.** של מזרח אומר לו בנפשן דרך שלך ואין לך אצלי כלום וכן כל אחד ואחד: **הכא דקלא גבייהו הוא.** שהרי כל הנכסים היו יחד בשעת לוואה ועל כולם הטיל הדקל ולא פירש לאיזה: **ושבק תרי פלגי דדקלא.** שהיה לו בשותפות ושאר דקלים הרבה היו לו והיתומים היו נוטלין לה לאותן שני תלאין שיש טורת בהן יותר: **קרי אינשי בו.** ועל כרחם ידה על התחתונה שהנכסים בחזקת היתומים וזו אינה בחה עליהם אלא מכח הלוואה:

מתני׳

מג ו) **עשאה סימן לאחר.** מתוך הלשון משמע דמעורר קאי כגון שמכר אחת משדותיו ועשאה סי׳ בשם המוחזק וגמ׳ הכי פי׳ לא שנו אלא לאחר אבל לעצמו לא איבד לומר אם מעערב אחת משדותיו למוחזק לאו דוקא היא דעבדי הכי לא היה המוחזק קונה שדה ממני ואני הייתי צריך למעות ולא גרסי׳ מזכין אלא זכין וכירושלמי משמע כרש״י שהגיה בפי׳ ר״ח ולא סוף דבר שעשאה (ז) העורר סימן לאחר אלא אפילו עשאה ח) אחר לאחר והעורר אמות בעד איבד זכותו:

אמר ליה שפיר קאמרת דאמר ר׳ יוחנן כו׳. אגיי לא היה זכור בדברי ר׳ יוחנן עד שהזכירו אפוטרופוס אליו היה זכור היה הוא עצמו טוען בשביל היתומים כדקיימא לן ט) טוענין ליורשין:

אם טען ואמר חזרתי ולקחתי ממנו מהימן. מימה אמאי נאמן הואיל והודה אלא שלו הוא איאך יכול לטעון שוב חזרתי ולקחתי וכ״מ דנאמן במיגו אלא בעי לא הוה אמת ולא הוה מודה לו מילתא היא דבכי אלא גוונא לא אמרי׳ מיגו כדפירשנו לעיל בפרק הכותב (דף פה. ושם) גבי הא אמתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי כמו שפירשנו שם ולפי מה שפירשנו במי שהיה נשוי (לעיל לב: ושם ד״ה דיעה) דלא טענינן לימני מזייף הוא אומר רבי דמלינן לפרש הכא דמיירי בגון שאין כאן ידי העדים יוצא ומעקום אחר ולכך נאמן לומר חזרתי ולקחתי ממנו מיגו אלא בעי אמר מזייף הוא ולא נאמר עשיתי סימן מהימן הוא לומר עשיתי סימן וחזרתי ולקחתי ממנו והא דלא קאמר אי הוה אמינא הוה טוענין לימני מזייף הוא דלא טענינן לימני מזייף הוא מיהו חזרתי ולקחתי ממנו טענינן להו כיון דקסבר דאמינא הוה מהימן בהך טענה מיגו אלא בעי אמר מזייף הוא כדפרישית במי שהיה נשוי: **ורבנן סברי אי צייתת צייתת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו.** אבל הא לא אלא למימר בחד דאמי מכח חד מזכינא ליה לאדעבה דלא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו שלא יכול להפקיע דינו על ידי מכירתו הואיל וקודם שבא לידו לא היה לאוי לומר כן אבל בחד דאמי מכח ד׳ יכול לומר מהדרנא שטרא למרייהו (ג) וחזרה הבא על ידו הוא יכול להפקיעו ולהעמידו בזכותו שהיה לו קודם שבאו לו אלו הבאות לידו והא דקאמר בפ״ק דב״ק (דף ח.) מכר לאחד או ג׳ בני אדם לאחד פירוש עדיפא וביונית וזיבורית טוען נכנסו תחת הבעלים ומוקי לה בהם בשלקח עדיפא בחמרון ופריך ולימו כולהו וליגבו מעדיפא משום דאמר להו אי שקליתו שקליתו ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה ופריך נזקין ממי גמיא הכי אלמא התם אמרי׳ הך טעמא לטולי עלמא לא קשה מידי דהתם לית ליה פקידא לגמרי דהא גבי מזיבורית ולהכי מודה התם דמלי אמר מהדרנא שטרא למריה אבל הכא דאיכא פקידא לגמרי קבירא ליה דלא אמרי׳ מהדרנא שטרא למרייהו והא דפריך אי הכי נזקין ממי גמיא הכי הוא הדין דאבעא מן הביונית אלא רבותא קפריך דאפי׳ נזקין דדינו מן המוזיבורית בעדיפא גמיא הכי ורש״י פי׳ לשם דווקא מנזקין קפריך אבל מבעא מוב גמיא ליה דגובה מן הביונית אלא אי״ל מהדרנא שטרא דזיבורית למריה מלי א״ל לכי מהדר אבל נזקין גמיא ביונית ולא מלי אמר ליה לכי מהדר וכ״מ בתוספת אשה גמי אמאי גובה מן הזיבורית אימא ליה לכי מהדר הא לאו מילתא היא דבהך טעמא ליכא לאפקועי יותר ממה שגובה אם היו כולן ברשות הבעלים הראשונים ולפי זה ספיר הולך לפרש כאן אי לייתת ואחזיל לגבך דהשתא מרויח במה שאינו מחזירו לו ולא משמע כלל הלשון כך ועוד דקתני בתמני׳ יקח לו דרך במאה ממה משמע כמו שירלה מוכר:

ורבנן

מד ז) [לקמן קי. כ״ב כח: לח: לט. ערכין טז.] יומות לו: **ג)** ג״ז שם **תוס׳ ד)** שיך לעמוד מ׳ בתמני׳ **ה)** גי׳ רש״ל אחד לאחר) [גיטין נח: כ״ב כג.]

מד ז) וכ״כ הרא״ש בתשובה בריש כלל ס״ו לאלקן מה וכ״כ בשו״ע בסי׳ ר״ל סעיף ר״ב אלקן הרא״ש בפסקיו ר״ב כתב מ׳ אחר דבמקום לאוכל אפוטרופוס אין יכולים ב״ד לטעון בתחתון בשמו ע״ב בשו״ע בסי׳ ק״מ סעיף ד׳ והגהב ל״ע. ג) וכ״כ התוס׳ כאן בד״ה אחר לא.

מג ח) דבריהם אינו מובן אם לא נאמר שהיה לו לאחר אבל לעצמו לא איבד את זכותו. א״ל אילו הוה אבהון דיתמי הוה טעין ואמר תלם אחד עשיתי לו א״ל שפיר קאמרת דא״ר יוחנן אם טען נאמן. פי׳ מה שהודית על תלם א׳ שיש לך אי בכל השדה שמכר בין שדה זו שאני ערר ובין אותה השדה שמכר לחד כתב מצר פלוני סמוך לשדה שלי והתחתי ולא מחיתי א״ל זיל הב ליה תלם א׳ פי׳ לאחר שהביא אפוטרופוס של יתומים ראיה שהיתה שדה של אביהם ונגזלה ממנו ולא היה בה כלום זכות למחזיק אלא שעשאה סימן לאחר א״ל אביי לאפוטרופוס זיל הב ליה למחזיק מיהת תלם א׳. הוה (איכא) עליה ריכבא דדקלא א״ל אילו הוה אבהון קיים הוה טעין ואמר חזרתי ולקחתיו ממנו א״ל שפיר קאמרת דא״ר יוחנן אם אמר חזרתי ולקחתיו ממנו נאמן אמר

מג ט) [לקמן קי. כ״ב כח: לח: לט. ערכין טז.] יומות לו: **ג)** ג״ז שם **תוס׳ ד)** שיך לעמוד מ׳ בתמני׳ **ה)** גי׳ רש״ל אחד לאחר) [גיטין נח: כ״ב כג.]

[דף ח ע"א - ח ע"ב]

עידי עידים. ואין נזקין יכולין לומר ג"כ הורעת כוחי. שכך הוא דין מי שקדם שעבודו לריך לגבות תחלה ואין יכול לגבות אלא מן האחרון. ואם בא לגבות משלפניו יאמר הנחתי לך מקום לגבות ממנו. מיהו נראה לי אם נזקין יפייסו הלקוחות האחשומים שיניחום לגבות תחלה מהן ולא יאמר הנחתי לך מקום לגבות מהן לא מצי ב"ח וכתובת אשה למימר לנזקין כבר נסתלק שעבודך מהם כיון שהניחו בני חרי אלא המוכר וכיון שעשרך מוקדם אתה לריך לגבות מבני חרי שהניחו ביד המוכר. משום דאמר להו ניזק כולהו משעבדי דידי הינהו אלא שחכמים תקנו לטובת הלקוחות שאין נפרעין מהן כל זמן שהניחו בני חורין וכיון שהם מוחלין על תקנה שהתקינו לטובתם אתם מה לכם עמי. אני אקח מאיזה מהן שארלה *:

דאמר להו אי שקליתו כדיינכם שקליתו. ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה. הא דקאמר מהדרנא לאו דוקא שאם היה מחזיר לו השטר לא נתבטל המקח בשביל זה אם לא שיקנה הדדה בקנין [י] או שימסור לו השטר ויכתוב לו שטר מכירה עליו קני לך מיהו וכל שיעבודיה. כדתנן בפרק בתרא דבבא בתרא (דף קמח:) מי שבא ואמר אבד שטר חובי אף ע"פ שבאו עדים ואמרו אנחנו כתבנו וחתמנו ונתנו לו השטר אין כותבין. בד"א בשטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר כותבין חוץ מאחריות שבו. רשב"ג אומר אף בשטרי מקח וממכר אין כותבין. ומפרש התם דבאותיות נקנות במסירה קמיפלגי. רשב"ג סבר אותיות נקנות במסירה ואיישינן דלמא החזיר לו השטר ורבנן סברי אין אותיות נקנות במסירה ואף אם החזיר לו השטר לא נתבטל המקח. וקיימא לן אין אותיות נקנות במסירה:

ואזליתו כולכו ושקליתו מזיבורית. ולא מצו למימר ליה לכי תיהדר. ואפילו האשה שרולה ליתן לה זיבורית. משום שכל דבר שאדם יכול לטעון רוחין אותו כאילו הוא כבר עשוי. כדאמרינן פרק בתרא דכתובות (דף קט:) מי שאבדה לו דרך שדהו אחד דאמי מכח ארבעה יקח לו דרך במאה מנה או יפרח בחויר. משום דא"ל אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו ולא מצית לאישתטויי דינא בהדייהו. ג) ולא כפרש"י שפירש התם אי שתקת ואוזילנא גבך [כ] דיקא ו דרך ו במאה מנה קאמר. אלא כל דבר שיכול לטעון פסקינן ביה כאילו כבר (טען בו) [עשוי] [ל] וכן משמע הכא אפילו אי לא טען אי שתקיתו כו' אנן טעינין ליה ופוסקין להן הדין כך דכולן נכנסו תחת הבעלים לגוקח בזה אחר זה [מ] כמו לשלשה בני אדם כאחד. וכן לשניא אחרינא דמוקי לה ביתמי ומשום דאמר לגוקח אי אפשי בתקנת חכמים אף אי לא טענין [נ] כגון זה פתח פיך לאלם וטענינן להו (ג) והא דקאמר אי הכי בנזקין נמי ו] ה"ה דה"מ למיפרך מב"ח שיטול בזיבורית ולא מצי למימר ליה לכי תיהדר אלא נקט נזקין דדינו בעידית לרבותא שאף הכא לא יטלו אלא בזיבורית והא דאמר הכא דנזקין שקלי מזיבורית בני חרי ולא מעידית דלקוחות היינו כדרב נחמן בפרק הניזקין (דף נ.) דאמר מר זוטרא [בריה דרב נחמן] משמיה דר"ל שטר חוב היולא על היתומין אף ע"פ שכתוב בו שבח אין גובה אלא מן הזיבורית [ותנא אברם חוזאה [ס] אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזבורית] ואפילו הן נזקין. ואף על גב דלחי ליה רבא ומוקי ליה כרבי ישמעאל. שנוח לחיקה הוא לאוקמא בריתא דאברם חוזאה דלא כהלכתא דקיימא לן כרבי עקיבא. וגם אביי סברא ליה כרב נחמן. וגם רב אלפס ז"ל כתב בהלכות גיטין איכא למימר כיון דאביי ורב נחמן קיימי בחדא שיטתא הוה ליה רבא יחיד לגבייהו ולית הלכתא כוותיה. ומה שכתב רב אלפס ז"ל כגון שלקח עידית באחרונה והיינו טעמא דלא אתו כולהו וגבו מעידית משום דאמר להו לוקח טעמא מאי אמור רבנן [ע] ולא הזכיר בדברי דאיירי בתימי ח] כתב הראב"ד ז"ל דשגגה היתה או סמך על מה שמפורש בגמרא דע"כ בתימי איירי דאי לאו הכי אמר להו אי שתקיתו ושקליתו כו' ואפילו נזקין וב"ח הוו שקלי מזיבורית. והראב"ד ט] וה"ר יונה ז"ל חלקו בין יתומין ובין לקוחות. [פ] ואפילו רבא דאית ליה שטר שכתוב בו שבח גובה מעידית דיתמי וכן נזקין מודה דאין גובה מלקוחות דחשבו חכמים טפי לפסידא דלקוחות:

ד [דף ח ע"ב] **אמר** רבא לאובן * שמכר כל שדותיו לשמעון [צ] י] בשטר אחד והלך שמעון ומכר שדה אחת ללוי. ואותה שדה ביזונית היתה [ק] ולא נשאר ביד שמעון ביזונית אלא עידית וזיבורית. ובא ב"ח דראובן רלה מביזונית שביד לוי גובה ולא מצי למימר הנחתי לך מקום לגבות אצל שמעון רלה משמעון גובה מזיבורית דאמר ליה את בעל דין דידי את. [ג] דאתא] שקלת כולהו נכסי מראובן. ומשמע בשביל שמכר שמעון מכרן לאחד או לג' כאחת ואפילו בזה אחר זה בג' ימים ולקח עידית באחרונה אף ע"ג דהוי לכי למיגבי מאחרון אין גובין נזקין וב"ח אלא מביזונית משום דאמר ליה אי שקלית וכו' ה) ואין יכול לדחותם אצל זיבורית מהאי טעמא כיון דלא אשה אין גובה אלא מן הזיבורית כדינה דקודם שיקן לה יזמר מגיה ודאי מיהדר שטרא דזיבורית למריה ומשיב כאילו החזיר. מהרי"ח:

וביתמי שהמוכר מת דליכא למימר הדרנא שטרא למריה גבו כולהו כדין אם לקח עידית באחרונה דאמר להו טעמא מאי אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין משום תקנה דידי בהאי תקנה לא ניחא לי ואם לקח זיבורית באחרונה גבו כולהו מזיבורית. מהרי"ח:

מלוה הכתובה ה] בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא ו] ובא דמקון גובה מן העדיות דלוקח הייינו דוקא כשעמד בדין וקיימא לן בתוס' על פה גובה מן היוכלין. מא"ז:

ולוקח ראשון שמכר לגוקח שני כל זכות שהיה בידי לדחות נזקין ובב"ח מכר לו אצל לגבי לוקח שני לא אמרינן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש וס' לגבי לוקח ראשון ממי משועבדים הם אא"כ הניחו לו ביזונית דכותיה ואם לא זכן לוקח שני אלא עידית או זיבורית מלי אמר ליה לבני טרחי וחכמי אחרא דלא חזי לגיקס קמך. מהרי"ח:

הגה"ה

מלכן זה מאן דאיכא עליה כתובת אשה וב"ח וחמגן שיש ואית ליה אחרא ואית ליה זוזי לב"ח מסלקינן ליה בזוזי ולכתובה באחרא משום דיותר משהאים רולה לשא האשה רולה לישא. וכי ליכא לא זוזי ולא אחרא אלא שטרא לפרוע לו לאשה או לבע"ח לבע"ח יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה מידי מהאי טעמא דלעיל. ודין זה הוא בשני שטרות היולאין ביום אחד משום שודא דדייני אבל ליה ומזר וקנה נכסים וכן מטלטלין בזמן הזה האשה וב"ח שוין ויחלוקו

ד) לפי מעות כך פר"ח. וכביגו אלפס פסק דגם ליה ואחר כך קנה נכסים ומטלטלין בזמן הזה לב"ח יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה. ה) מי שמת והיה לו פקדון ביד אחרים והיה עליו מלוה בשטר ומלוה בעדים יתן למלוה בעדים. מא"ז:

הגהות הגר"א ה] בהגה"ה מלוה הכתובה כו'. נ"ב וכ"פ בי"ד סימן ש"ה סט"ז: ו] **והא דנזקין כו'**. נ"ב אבל הרשב"א ומ"מ כתבו אפי' לא עמד בדין וכפי' הרי"ף דשעבודא דאורייתא וכ"פ בש"ע סימן ק"ד סי"ג עי"ש: ז] **ה"ה דה"מ למיפרך כו'**. נ"ב ותוס' ד"ה אי לא כ"כ ועהגו"א ד"ה מכרן כו' ותוס' ח' ב' ד"ה מצי כו' (ועבהגר"א סי' קי"ט ס"ק י"ג): ח] **כתב הראב"ד דשגגה כו'**. נ"ב אבל הרשב"א כתב דסוגיא דכאן כו' ירמיה דפרק החולץ וקי"ל כו"א: ט] **וה"ר יונה כו'**. נ"ב כשיטתו (עבראש"ש פ"ה דגיטין סימן ב') דס"ל יתומים גדולים גובין מהעידית משא"כ בלקוחות: י] **בשטר אחד**. נ"ב עתוס' דכתובות צ"ב א' ד"ה ראובן כו':

תפארת שמואל

(ג) **והא דקאמר א"ה בנזקין ה"ה דה"מ למיפרך מב"ח וכו'**. וכ"כ התוספות בכתובות דף צ"ב ולפ"ז הא דאמרינן לקמן ראובן שמכר כו' רצה גובה בינונית מלוי דא"ל את שקלת שעבודי אע"ג דאילו היה ביד שמעון לא היה גובה דהיה יכול לחזור השטר של זיבורית צ"ל דלקמן איירי ביתמי שמת ראובן והוא דוחק ועיין ביש"ש ודבריו נכונים:

הגהות הב"ח

ו במאה מנה קאמר משמע כמו שירצה מוכר אלא כו' כאילו כבר עשוי וכן משמע:

פלפולא חריפתא

(י) **או שימסור לו השטר**. שטר אקנייתא כמ"ש רבינו שם בבבא בתרא. וע"ש: [כ] **דיקח לו דרך במאה מנה קאמר**. משמע כמו שירלה מוכר. תוס' לכתובות: [ל] **וכן משמע כו'**. כמו ועוד משמע: [מ] **כמו לג' כו'**. להתם ודאי לאנן מכנסים אותן תחת הבעלים אלא טענותיהן ה"נ לאחד דהא בחד מתחא מתחיבו: [נ] **כגון זה פתח פיך וכו'**. דכל מאי דיזכה מצד הדין דדינא הכי ולא מצי בעובדא היכא הוה לאו כו"ע דיני גמירי וא"נ גמר דלמא לאו אדעתיה ואשתמיטתיה והוה כאלם משא"כ בעובדא דבית דינן ודאי דרמיא אנפשיה והכיר ליה ובית נמי אי איתא לחזי דיינא דמתחת כעס נשתבש כמ"ש בחו"מ סימן י"ז בסס הרמב"ם: [ס] **אין נפרעין כו' אפי' הן נזקין**. ומ"מ אינם שוים ממש דיני הלקוחות לדין היתומים דהא אחלא שקנה בבא אחת דדומה ממש ליתומים דאילו בזה אחר זה איכא לאפלוגי בין לוקח ליתומים שבאין עידית לאחרונה נעשו ב"ח שקנה אע"ג דקנה אח"כ גם את זו דמיין דביתמי מיירי דלא מצי למהדר איכא למימר דאקרו בני חורין דשעבודא עלה הוא. אבל כשלקח בבא אחת דליכא למימר הכי ותני דכולן נכנסו תחת הבעלים שמעינן אלא הושוו ליתומים וכן בפ"ק דב"מ בשיטה דג"ח גובה הבעלים אלא שמעינן דאם רבינו כתב רבינו דיפה כח יתומים מלקוחות אף לקמן בפירקין גבי עשה עבדו אפותיקי כתב רבינו אלא רלו ליפות כח יתומים מלקוחות בשום דבר: [ע] **ולא הזכיר בדבריו דאיירי בדיתמי**. לריך לומר שלא היתה גירסא שלהם בר"ף כמו שהוא בידינו. שלטו הגהוריס: [פ] **ואפי' רבא כו' מודה כו'**. וגם רב אלפס ז"ל דכתב איכא למימר כו' ה"ל רבא יחיד כו' דלעיל לא כתב אלא דאיכא למימר אבל קודם לכן כתב בפשיטות דכל דמקשו אדרבא פריק ליה הלכן הלכתא כוותיה: [צ] **בשטר אחד**. דאילו בב' שטרות ולקח זיבורית באחרונה א"ל להכי טרח כו' דודאי שהיה שמעון מגבהו זיבורית. תוס' דפ' מי שהיה נשוי דף נ"ב: [ק] **ולא נשאר ביד שמעון בינונית**. דכשנשאר בינונית אצל שמעון יכול לוי לדחותו אצל שמעון והיינו טעמא שלוי קנה כל זכותו של שמעון בשדה זו והרי שמעון היה יכול לדחותו לב"ח אצל בינונית אחרת כמו כן יכול לוי לדחותו אבל כי לא שביק בינונית דכותיה לא מצי לדחותו אצל זיבורית דשמעון נמי לא היה יכול לדחותו אצל זבורית דאי משום מהדרנא שטרא כו' הא מוקמינן להא דלעיל דיתמי והך דהכא מייתי בתר הכי ומסתמא מיירי נמי בדיתמי. כ"כ התוס' דפ' מי שהיה

קיצור פסקי הרא"ש

ד ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון בשטר אחד ושמעון מכר בינונית ללוי ולא נשאר ביד שמעון אלא עידית וגם בעל חוב דראובן וטריף לה בינונית ביד שמעון וגם בעל חוב דראובן אם ילקה יגבה מן לוי אקנה שיעבודו ואם ילקה יגבה זיבורית משמעון שהרוויח שיעבודו ואפילו לא נשאר ביד שמעון אלא עידית גובה ממנו: ראובן שמכר שדה לשמעון אפילו אלא באחריות וגם בעל חוב דראובן וטריף לה ראובן ילך עמו לדין ואין יכול לומר לו לא בעל דברים שיעבודו ואם ילקה לא יתן לו אלא לי דמיהו לשמעון תרעומת עלי:

קובץ מפרשים

כמוחזר דמי בחד דאתי מכח חד נמי מצי אמר ליה מזבנינא ליה לד' כו'. ותירצו בתוספות שאינו יכול להפקיע דינו על ידי מכירתו הואיל ועתה הוא דאתי לזכות בו אבל מצי למימר מהדרנא שטרא למרייהו בזכות הבאה לו לידו הוא יכול להפקיע ולהעמידו כמו שהיה קודם שבאו השדות האלו לידו.

והקשו עוד דאמרינן בפ"ק דב"ק מי שהיה לו עדית ובינונית וזבורית והיתה עליו כתובת אשה וב"ח ונזקים כו' מכרן לא' או לג' בני אדם כא' כולם נכנסו תחת הבעלים ומוקי לה התם כגון שלקח עדית באחרונה ופריך וליתו כולהו ליגבו מעדית משום דאמר ליה אי שקלת שקלת כו' ופריך אי הכי נזיקין נמי אלמא התם אמרינן הך טענה לכ"ע והכא פליג אדמון. ולשיטת רש"י לא קשיא ולא מידי דלהכי פריך אדמון משום דמצי אמר ליה לכי תהדר דאפשר נמי דיוזיל גבאי אינהו אחריני יותר ממך ורבנן סברי כיון דהשתא מיהא איהו מוזיל גביה שפיר מצי א"ל אי שתקת דבריא פסידיה דאי מהדר זבורית בע"כ יטול זבורית דתנן אין גובין מן המשועבדים במקום שיש בני חורין ואפילו הן זבורית אבל לשיטת התוספות ליכא לחלק בהכי כלל דוק.

ותירצו בתוספות דהתם ודאי דלית להו פסידא לגמרי דהא גבו כדי חובם מזבורית מודה אדמון דמצי אמר מהדרנא שטרא למריה אבל הכא דאית ליה פסידא לגמרי סבירא ליה לאדמון דלא מצי אמר מהדרנא שטרא למריה. עוד הקשו התוס' על פירש"י דהתם כבר אמרי' בכתובה מן הזבורית משום דאי שתקת שתקת ותימא ליה לכי תהדר.

תוס' הרא"ש **וכתב** הרא"ש וז"ל: ויש ליישב פרש"י דכל היכא דבא לגרע דינו מצי למימר לכי תהדר ולהכי גבי כתובה דאינו מגרע כחה כמוחזר דמי ופריך מנזקין דתגבה מבינונית דטוב לו יותר שיגבה בינונית ממה שיחזיר ולא יגבה אלא מן הזבורית אבל מב"ח לא פריך דא"ל לכי תהדר שהרי בא לגרע כחו הכא נמי אינו מגרע כחו ממה שהיה דבתחלה נמי כשהיה קרקע ביד ארבעה לא יכול להוציא הדרך מידם. ע"כ.

תוס' רי"ד **וז"ל** הר"י מטראני: אי צייתת כו' פירוש אי צייתת אתפשר עמך בדמי הדרך ולא ארבה עליך דמים ואי לא צייתת ותרצה אותה בחינם אני אלך לאותם שמכרו לי באחריות ואומר לכל אחד אתה מכרת לי שדה שלימה וזה בא ותובע ממני דרך בואו ותפנו לי והם יבואו עמך ולא תוכל להדיין עם אחד מהם ואלה הם דברים בעלמא לרווחא דמלתא אלא אע"פ שלא הלך להם כך הדין נותן כיון שמכחם הוא בא שכמו שהם היו דוחים אותו כך הוא דוחה אותם שכל זכות שהיה להם מכרו אותו לו. ע"כ.

רא"ה **והרא"ה** כתב וז"ל: אי צייתת כו' לא משום אימתא הוא דמפחיד להו כדמשמע לישנא דא"כ לימרו ליה לכי מהדרת אלא משום דינא הוא דאי דזבני' מיני' באחריות קמאי בעלי דיניה דמפיק מיניה עלייהו הדר ושלא באחריות נמי בעלי דיניה נינהו ודינא הוא דמשתעי דינא גביה וכדאמרינן לעיל וה"ה ליורשי מוכר מיהו אי הנהו דאתי מחמתיהן גרים ומתו בלא יורשים תו ליתיה להאי דינא ותו לא נהיר דמהאי טעמא אתינן עלה דא"כ תפשוט מינה דאותי' להאי דינא למימרא דאפילו שלא באחריות אית ליה לאשתעויי דינא בהדייהו והא לעיל משום דאיכא דאמרי אמרי לה אלא היינו טעמא משום דאמרינן מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו הלכך האי חד במקום ארבעה קאי. ע"כ.

תלמידי רבינו יונה **וז"ל** תלמידי רבינו יונה ז"ל: וא"ת כיון שאפילו כשיחזיר את השטר לא יפסיד התובע כלום יוכל לומר לכי תהדר והנתבע לא ירצה להניח הקרקעות שלו ביד אחרים מפני זה הדרך, ועוד למה אמר בחד הבא מכח ד' דאפילו חד דאתי מכח חד דאם איתא דאמרינן בחד דאתי מכח ארבעה שיכול לומר לו מהדרנא שטרא למרייהו כמו כן היכא דאתי מכח חד יכול לומר לו אם תרצה להניח הרי טוב ואם לאו אמכור אותו לשני בני אדם או לשלשה וכל א' וא' ידחה אותך ויאמר לא קניתי הדרך שלך, ע"כ נראה למורי הרב נר"ו דהאי לישנא דקאמר ואי לא מהדרנא שטרי למרייהו לאו דוקא אלא הכי קאמר אם תרצה להניח שלא יתבעני כלום הרי טוב ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו, וכיון דאי הדרנא להו לא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו השתא נמי אף על גב דלא הדרנא לא מצית לאשתעויי דינא בהדאי דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו. ע"כ.

ריטב"א **וכ"כ** הריטב"א וז"ל: אי צייתת כו' פי' מהדרנא בכתיבה ובמסירה דאי לאהדורי שטרא בלחוד לאו כלום הוא כדאיתא בפרק גט פשוט. וא"ת ולימא ליה לכי תהדר וכדאמרן בבבא קמא בפ"ק. והנכון דהכא לישנא בעלמא נקט ואין הטעם אלא לומר דכיון דבעוד שהיתה שלהם איבד את זכותו מהם הרי דינו כמותם שכבר מכרו לו כל זכות שהיה להם. ע"כ.

תלמידי רב יונה **סבר** רב יוסף למימר היינו מתניתין כלומר כי היכי דאמרינן במי שאבדה לו דרך שדהו דכל חד וחד מצו מדחו ליה הכי נמי הכא כל אחד ואחד מן הבנים יכול לומר אני לא לקחתי הדקל שלך ומיירי כשהניח דקלים הרבה והניח חלק מהדקלים לכל אחד ואחד אבל אם לא הניח כי אם דקל אחד מודה רב יוסף שתחזור על אותו שנפל הדקל בחלקו ואינו יכול לדחותה וכן אם הניח דקלים הרבה ואמר דקל פלוני והעדים יודעים אי זה דקל אומר דברי הכל הוא שתלך ותקח אותו הדקל מן מי שנפל הדקל בחלקו אבל הכא כשאינם יודעים על איזה דקל דאמר מיירי ולפיכך היה סובר רב יוסף היינו מתניתין. תלמידי רבינו יונה.

רש"י מהדו **וז"ל** רש"י במהדורא קמא: היינו מתניתין ארבעה דאתו מכח חד דכל חד וחד מיתמי מצי מדחי (ליה) [לה]. ע"כ.

ריטב"א **הכא** דקלא גבייהו הוא וא"ת דהא במתניתין נמי הא אורחיה גבייהו הוא. י"ל אע"ג דאורחיה גבי חד מיניה כל חד קאי לנפשיה וחד מינייהו הוה גזלן ביה מתחלה ועד סוף משא"כ בזה שהחיוב מוטל על כולם וכל הנכסים נשתעבדו לכך וכן פירש"י. הריטב"א ז"ל.

רש"י מהדו **וז"ל** רש"י ז"ל במהדורא קמא: מי דמי התם אורחא לאו גבי כולהו הוא אלא גבי חד מינייהו וכל חד וחד מצי אמר ליה אורחך לאו גבאי הוא הכא הא דקלא כולהו אשתרשו ביה דכל חד וחד שקל ארעא או דקל כנגד דקל וגבי כולהו אית לה דקלא הלכך ליתבו לה דקלא מן האמצע ויחזרו ויחלוקו. ע"כ.

תלמידי רב יונה **וז"ל** תלמידי רבינו יונה: מי דמי התם כל חד וחד מצי מדחי ליה ולומר לו לית לך גבאי ולא מידי שאין הדרך אלא אצל אחד מהם בלבד אבל הכא דקלא גבייהו הוא וכשיחלקו ולא הוציאו הדקל כולם נתחייבו כל אחד וא' בחלקו ואינם יכולים לדחותה שעל כולם תחזור שכולם נהנו ואפילו אם יש בהם מי שלא הגיע דקל בחלקו מאי תקנתייהו ליתבו לה חד דקלא כו' ואפילו לא הניח כי אם דקל אחד ובאת הבת ולקחה הדקל מן האחים יחזרו ויחלקו מתחלה דהא קי"ל בטל מחלוקת. ע"כ.

ריטב"א **ושביק** תרי פלגי דדקלא פרש"י כי דקלים אחרים היו שם אלא שלא היו רוצים ליתן לה אלא תרי פלגי אלו שהיו לו בשותפות עם אחרים מפני הטורח. ולא נהירא דודאי דקל שלם בעי למיתב לה דסתם דקל או שדה או בית דבר שלם משמע כל היכא דאית ליה, אלא ודאי דהכא לא הוה בנכסיו שום דקל אלא שני חצאי דקל אלו והם היו רוצים שלא לתת לה כלום

סימן לאחר לאו משום שהוא שלו רק [ד](י)שהנכסים נקראים כך שהיו שלו תחילה טענתיה טענה אע"כ פירש בהדיא שהם שלו.

ד **דיין החתום בקיום השטר יכול לערער מפני שיכול לומר לא ידעתי מה היה כתוב בשטר מפני שהדיינים יכולים לקיים השטר אף על פי שלא קראוהו (יא)והגבה לזה הקרקע אבד זכותו).**

ה **יבא שמעון ונמלך בלוי ואמר ליה הנני קונה שדה פלוני מראובן ובעצתך אקנה אותה אמר ליה לוי לך וקנה אותה שהיא טובה יש ללוי לערער עליה ולא איבד זכותו שהרי לא עשה מעשה יויש מי שאומר דדוקא בשהודה המערער שיעצו בכך אבל אם כפר ואמר לא היו דברים מעולם והלה הביא עדים לדבריו מחייבין המערער בכך.**

סימן קמח

מי שאבדה לו דרך שדהו

ובו ב' סעיפים

א **אמי שהלך למדינת הים ואבד דרך שדהו בין שהיו ארבע השדות המקיפות אותה לארבעה אנשים בין שהיו ארבעה שקנו מאחד הרי כל אחד מהם דוחהו ואומר שמא דרך שלך על חבירי הוא לפיכך יקנה לו דרך במאה מנה או יפרח באויר.**

ב **יוכן אם היו ד' השדות לאיש [א](ג)אחד שקנה אותם מארבעה אין לו עליו דרך שהרי אומר לו עתה**

ציונים ומקורות יב. ריב"ש סי' רנ"ב. ד"מ ג'. יג. שם בהמב"ם פט"ו מטוענ ה"ג, וכבר כתבו הטור והמחבר בסימן קמ"ו טור סעיף כ"ט ומחבר סעיף י"ז. יד. עור שם בשם רביעו יונה, והמחבר שם.

סימן קמח א. הרמב"ם (פ"י) פט"ו מטוענ דין י"ג. ב. שם בהמב"ם.

נתיבות המשפט

משפט הכהנים - חידושים

(י) **שהנכסים נקראים כך.** עיין ביאורים [סוף סק"ד], דלהך דעה דס"ל באה"ע סימן קנ"ב סעיף ו' דאף (ד)הפה שאסר צריך תוך כדי דיבור דוקא, בעינן הכא שהחזיק ג' שנים אחר עשיית הסימן, ובלא"ה אינו נאמן לטעון עכשיו לקוח.

(יא) **והגבה לזה הקרקע.** דמעשה רבה הוא. ואע"פ שלא חתם עצמו בשטר גובייאנא אלא ע"י עדים, דשלוחן כמוהן. סמ"ע [סק"י].

סימן קמח (ג) אחד שקנה אותן מארבעה. עיין ביאורים [סק"א] דדוקא בנאבד לו דרך, דהיינו שגוף הקרקע הוא של בעל השדה, רק שיש לו שעבוד על בעל השדה שיתן לו דריסת רגל בתוך שדהו לכשיצטרך לילך, ולכך אין לו דרך בחד שקנה מארבעה, דכיון דבשעה שהיו השדות תחת ידי הארבעה לא היה יכול לתבוע אחד מהם בשעבוד הגוף, גם שעבוד נכסי בטל. וכן בארבעה שקנו מחד אין המוכר חייב להחזיר הדמים שקיבל בעד הדרך, דמזיק שעבוד של חבירו בכה"ג פטור. אבל אם נאבד לו שדה בין שדות של ארבעה אנשים, אסור לקנות מהם, והקונה מהם אסור להשתמש עד שיחזיר להנגזל שדה. וגם דוקא כשהדרך מסוים בהשדה ואין ידוע באיזה שדה הוא, אבל ראובן שיש לו דריסת רגל בבית שמעון במקום שאינו מסוים. דהיינו ששמעון יכול ליתן לו דריסת הרגל באיזה מקום שירצה, ואח"כ מכר שמעון ביתו לשני בני אדם, לזה לצד מזרח ולזה לצד מערב, אז אם מכר בזה אחר זה נשארה דריסת הרגל על השני, ואם מכר ביחד נשאר חיוב דריסת הרגל על שניהם, ויתפשרו ביניהם. ואם כבר בנה האחד ונשארה דריסת הרגל על השני, והשני ראה ושתק, תליא במחלוקת המבוארת בסימן קנ"ג [סעיף ב' וט"ז] אי צריך ג' שנים וטענה או אם שתיקה מהני.

משפט האורים - ביאורים

כיון שנתברר שבטעות הוליא הב"ד מידו, והוי כאילו ידוע שבגזל בא לידו, לא הוי חזקה, דאפילו בהגיע לידו במשכנתא או בשכירות מחלוקת הפוסקים בסימן ק"ן סעיף ג', ובכה"ג נראה דכו"ע מודיס דלא הוי חזקה.

ביאור עובדא דהחוא דעשאה סימן לאחר בכתובות ק"ט ע"ב

[ד] שהנכסים נקראים כך. והנה בגוף העובדא דהחוא לעשאו סימן לאחר [כתובות ק"ט ע"ב], דאקו כל הקדמונים ולא מצאו דרך סלולה בהטעם דיהיה נאמן לומר מזרחי ולקחתי, וגם בהא דהולכך הפפוטרופוס לטעון מקודם תנא אחד ואח"כ מזרחי ולקחתי. ולכן נראה לפענ"ד לפרש, דהנה במשנה [שם ע"א] דהעורר על השדה דיכול לומר השני נוח לי [וכו'], ואי עשאו סימן לאחר איבד זכותו, על כרחך קמ"ל דאפילו המערער לוחם שלא הודה, ואומר טעמים על עשותו הסימן בשמו, דלא מהני ליה שום טענה ומשגיח אותו להודאה, דאי מודה בהודאתו על שעה שעשה הסימן, מאי קמ"ל. ולפי זה אתי שפיר, דעובדא הכי הוה, דעשאו סימן והכל היו יודעים מזה שעשה סימן, והשדה היתה תחת יד המערער זמן רב, ואח"כ בא הממחזיק ולקחה ממנו בעל כרחו, ובא המערער לפני ב"ד וערער והביא עדי גזילה, וטען על הסימן שעשה שלא הודה כלל בעשותו הסימן רק מאיזה טעם אחר עשה הסימן על שמו, ושביב קודם שנפסק הדין, ובא האפוטרופוס לפני אביי, ופסק לו דטענת המערער שטען בחיי דהסימן לאו הודאה הוא, דלא מהני ליה שום טענה היא, כדתנן בתמיתין איבד את זכותו, ולכך לא היה יכול האפוטרופוס לטעון מזרחי ולקחתי, דכיון שכבר טען המערער בחיי שהסימן לא היה הודאה כלל והשדה היא שלו מעולם, הוי כאומר שלא מכרה, והוי כהודה שלא לקחה, כמו באומר לא לויתי דהוי כאומר לא פרעתי [סימן ע"ט סעיף א'], והכא נמי כשאומר לא מכרתי כאומר לא לקחתי דמי, דלמה היה לו ליקח אותה בכסף כשלא מכרה כלל. ולכך טען תנא עשיתי לו [סימן], פירוש כיון דליכא הוכחה תחוך השטר על ההודאה רק על שיעור שדה, א"כ נהי דחשבינן ליה להוחזק כפרן על שיעור שדה שכפר לו, מ"מ הא הוחזק כפרן בממון זה לא הוחזק כפרן על ממון אחר, והביכא תיתי נחייבהו ביותר משיעור שדה. ואח"כ כשזכה אותו (אביי) [אביי] ולא ליזה ליתן לו יותר מתנא אחד, טען דילמא היה אבוהון טען מזרחי ולקחתי אותו החנא, ואפשר שהיה (לאביהן) [לאביהן] שטר מכירה על אותו תנא, והא דהולכך לכפור להודאה, שטען שלא הודה כלל בעשיית הסימן, הוא משום דידע שלא על תנא זה בא הממחזיק מכח הטענה שטען שעשה הסימן, שהרי יש בידו שטר מכירה מהתנא, וכבר שהממחזיק בא בהטענה מכח מה שעשה סימן על כל השדה, דהא טענת תנא אחד היא טענה גרועה, דהא הרבה פוסקים [עיין בשיטה מקובצת שם ע"ב ד"ה הוה] ס"ל דלא מהני טענה זו כשכל השדה מוחזקת ביד המחזיק, ולכך הוכרח לכפור ההודאה. וכן כתב התומים [סק"ג] בהדיא דאינו חוזר וטוען, כיון דמה שאמר תחילה היה על כל השדה לא חש לדקדק בשביל אותו תנא, ע"ש. ומיירי שהיה תחת יד המערער ג' שנים אחר עשיית הסימן קודם שגזלו הממחזיק, כמ"ש (הריטב"א) [הרמב"ן שם ע"ב].

סימן קמח [א] אחד שקנה אותן מארבעה. יש לתמוה כאן הרבה, הדא קושית התוס' ביבמות דף (ל"ו) [ל"ז ע"ב] בד"ה [דאמר ליה] אי שתקת, בארבעה שקנו מאחד דליהדר האי חד דמי הדרך, ותירוץ התוס' שם נראה לפענ"ד דתוק לפמ"ש הסמ"ע ס"ק ב'.

אחד שקנה מד' וקרקע וולה ביניהן בוראי חייב להחזירה

ועוד קשה לי גבי חד דקנה מארבעה, כיון שקרקע אינה נגזלת והרי בין שדותיו קרקע שאינה שלו, מהיכא תיתי לא יתחייב להחזיר, ומה בכך שקנה זכות מהמוכר, אטו אם אחד קנה בהמות מהרבה בני אדם, ויבואו עדים שבהמה אחת גזולה, רק שאין מכירין בבהמה הגזולה מחמת שנתערבה ביניהם קודם יאוש, וכי לא יתחייב להחזיר כיון שדבר שאינו שלו מעורב בשלו. ואין לומר דפטור משום דלכתחילה קנה ברשות

נתיבות המשפט

משפט האורים - ביאורים

ב"ד, הא ליתא, דודאי אם ראובן יגזול בלא עדים ושמעון קנה ממנו, אף שראובן כפר לפני ב"ד ונפטר ואח"כ קנה שמעון ממנו, ונתברר לו אחר הקנין שהוא אינו שלו, ודאי דחייב להחזיר, כדאמרינן בב"ב דף ל' [ע"א] אם לאו קא מודית וכו', ולא אמרינן דמאי דאימר ליה אי שתקת, והוא ע"כ מטעם הנ"ל. ואדרבה, נראה דאם ידוע שבין אותם ארבעה בני אדם יש קרקע גזולה, אסור לקנות מהם דהוי כאיסור קבוע. ועוד, אמאי נקט שאבד לו דרך, היה לו לומר רבותא יותר, שנאבדה לו שדה בין שדות אחרים, כגון שהלך למדינת הים והלך אחד מארבעה שבביבותיה ונילף שדה זו לשלו, ואין ידוע איזהו. ועוד, דהש"ך עצמו כתב שם בסיומא דספר תקפו כהן [בקונטרס כללי קים לי] דאם יוסף בן שמעון גזל שדה מראובן ואין העדים יודעין איזה יוסף בן שמעון, ואח"כ מכר יוסף בן שמעון אחד כל שדותיו ליוסף בן שמעון השני, דיכול ראובן להוציא שדה אחת מיוסף בן שמעון, ע"ש, אף לאין ראובן יכול לברר בעדים איזהו הגזלן ואיזו שדה היא גזולה. והדין עמו, דהא בבכורות מ"ח [ע"א] גבי שני יוסף בן שמעון דאין מוציאין שטר חוב עליהן, קאמר התם דאם יוסף בן שמעון קנה שדה מיוסף בן שמעון, דאינו יכול לבוא בממה נפשך, ואמר התם הטעם כיון דנכסיהי דאינש אינון ערבין וכו', משמע במקום שיכול לבוא על גוף הנכסים בממה נפשך, דהדין עמו. ואי"כ בחד דאתי מכח ארבעה, דבודאי דמי להא דיוסף בן שמעון שגזל ומכר ליוסף בן שמעון שכתב הש"ך דהדין עם ראובן, ואין יכול הקונה לטענו קנייתי כל זכות הראשון. וכן הוא ג"כ מפברש, דכי משום שאינו יכול לברר איזה שדה היא שלו יאכל הלה את שאינו שלו וחדי, דהא אין אדם מוכר דבר שאינו שלו ובחזקת מרא קמא עומד, ולא יתלוק בזה כי אם המתעקש ואוכב עול, ואי"כ בחד דאתי מכח ארבעה מהיכא תיתי יהיה יכול לומר קנייתי זכות הראשון וכיון שמהראשון אינך יכול להוציאו גם ממני לא תוציא, והא [הא] דאינו יכול להוציא מהראשון הוא רק מטעם שאינו יכול לברר, וכיון שהוא יודע האמת מהיכא תיתי לא יחזיר. ועוד, דעיקר טעם דקס דינא המבואר ביבמות ל"ז [ע"ב], כתב תרומת הדשן [סי' ש"י] משום דהוי גילוש דאסא דעתיה מיניה ונתיאש, ועיין במה שכתבתי לעיל [סימן כ"ה] בסוף כללי תפיסה, דמיירי במידי דלא עביד לאיגלויי דשייך ביה יאוש, ומ"מ נראה דלא אמרינן קס דינא רק במקום דבהיתירא אתי לידיה כגון גבי ספק ובני יבם, וכן בהא דסימן רס"ח [סעיף ג'] בהג"ה דזכי בהיתירא בדין ב"ד, משא"כ במקום דבגזילה ובאיסורא אתי לידיה, נראה דע"ז לא אמרינן דקס דינא, דיאוש לא מהני רק במקום דאתי לידיה בהיתירא.

לכן נראה דדין זה אינו אלא בנאבד לו דרך, דהיינו שגוף הקרקע הוא של אחר רק שהיה לו שעבוד וחיוב על בעל הקרקע ליתן לו דריסת רגל, ומבואר בהרב המגיד הלכות שכנים [פ"ח ה"ז] דזה לא הוי רק שעבוד בעלמא, וכיון דאין ידוע על מי מהמוכרים יש לו שעבוד זה שיהיה מחויב להניחו לילך דרך שדהו, גם על הלוקח מהן אין לו שעבוד, דכשעבוד הגוף בטל גם שעבוד נכסים בטל, כיון שהגוף שלו ואין עליו רק חיוב שיניחנו לילך כשיצטרך, דמי להא דמבואר בסוף סימן מ"ט

דכיון שאינו יכול לתבוע המוכר גם הלוקח אינו יכול לתבוע.

ולפ"ז מיושבת קושית התוס' ביבמות הנ"ל, (ומש"ה) [דמשו"ה] נמי נראה שקנו מחד אין המוכר חייב לשלם הדמים, לא מיבעיא לאמן דס"ל בסימן ק"ז [סעיף ד'] דבמוכר לגוי קרקע המשועבדת לישראל דפטור, דמיזק שעבוד כשלא עשה מעשה בגוף הקרקע, א"כ פשיטא דפטור הכא. ואפילו לאמן דס"ל התם חייב, מ"מ הכא פטור, דנראה דדבר שאינו שוה בעצמו למכרו וליקח דמים בעדו רק ששוה לאיש ההוא, אין המזיק חייב לשלם, כדמוכח בב"ק פרק החובל [פ"ט ע"א] דאמר טובת הנאה דאשה, דאי דבעל לימרו לה מאי אפסדינך, אי הוית מזבנת לה בעל שוה שקיל מינך וכו', ולכאורה קשה, דמה בכך שאינה יכולה למוכרה משום שהבעל יקח הדמים ממנה, מ"מ האשה יכולה לומר כמו ששוה הספק טובת הנאה אצל מי שרוצה לזוקקה כמו כן שוה הספק אצלי והרי הזקתני הספק הזה, אלא ואדי המזיק דבר שאי אפשר ליקח דמים בעדו פטור. וכן מוכח בכתובות דף ל' [ע"ב] בתחב לו חבירו, שכתבו התוס' [ד"ה לא צריכא] שאינו שוה פרוטה, וקשה הא מ"מ שוה הוא אצל האוכל, שאינו נמאס אצלו, אלא ואדי כיון שאינו יכול ליקח דמים לא מיקרי בר דמים, והכא נמי אינו שוה רק לבעל הדרך ההוא, ולכך פטור. ואין להקשות שיכול למכור השדה עם הדרך, די"ל דמיירי במקום שאם ירצה למוכרו לאחר, יכול הלה לומר איני מניח לאחר ליכנס לדרך שדה שלי, ומיושבת קושית התוס' ביבמות הנ"ל. ואפשר שהיה דוחק להתוס' לאוקמי מתניתין בהכי ולכך תירצו באופן אחר, אבל בנאבד גוף הקרקע נראה הדין כמו שכתבתי לעיל.

והא דבכתובות ק"ט [ע"ב] גבי דיקלא לבתי דאמר התם אבל הכא דיקלא גבייהו הוא, ופירש רש"י משום דלא ידוע איזהו, ומשמע לכאורה דאם היה מסויים הדקל שנתן במתנה לא היתה יכולה להוציא מהם, (ד)זה אינו, דלא בא רש"י למעט דאם היה ידוע איזהו לא היו היורשים מחייבים להחזיר, רק משום ליישנא דהש"ס דאמר דיקלא גבייהו, ולכן כתב רש"י דלא ידוע איזהו, דאם היה ידוע אצל מי הוא היתה הבת מחוברת רק על מי שהדקל תחת ידו, אבל ודאי אפילו היה ניכר הדקל בשעת מתנה ואח"כ נשכח איזהו ואלקו היורשים אח"כ, ודאי דחייבים בין כולם להחזיר דמי הדקל לברתא, דהא כל אחד נטל חלק מהדקל. דרך משל, אם היו ארבעה אחים והיו עשרים דקלים ואלקו ונטל כל אחד ה', הרי נטל כל אחד חלק רביעי מהדקל של הבת, אאם היתה הבת נוטלת מעיקרא הדקל שלה לא היה נוטל כל אחד רק ה' פחות רביע. וכן אם היורשים מכרו הדקלים לארבעה אחרים ונטלו המעות וחלקום, אם היה הדקל מסויים בשעת מתנה ושכחו אח"כ, חייבים היורשים להחזיר דמי הדקל מחמת שכל אחד נטל חלק, ואם אין להם לשלם חוזרת על מי שקנה באחרונה על הדמים מטעם טריפת לקוחות, ואם קנו כולם ביחד חוזרת עליהם כדין בע"ח כמבואר בסימן קי"ל סעיף ט"ו. ואם לא היה הדקל מסויים בשעת מתנה, מחויב מי שקנה באחרונה להחזיר גוף הדקל והראשונים פטורין, דמה מכר ראשון לשני וכו', וכיון דהמוכר היה יכול לדחותה אל הדקל שירצה, הכי נמי הלוקח ממנו יכול לדחותה אל דקל הנשאר אצל המוכר וכמבואר בסימן קי"ט בסמ"ע ס"ק י' גבי מכר ביבוית וחיבורית, ע"ש. ואם לקחו כולן כאחד, חוזרת על מי שתרצה וגובה הדקל ממנו והוא חוזר על המוכר, דלא גרע מבע"ח שיכול לגבות ממי שירצה, כמבואר בסימן קי"ל סעיף ט"ו, והכא נשתעבדו הנכסים ליתן גוף הדקל.

ולפ"ז נראה, דכן הדין בראובן שהיתה לו דריסת רגל על בית של שמעון, והיתה לשמעון הברירה ליתן לו דריסת הרגל באיזה מקום שירצה, אלא סיים מקום הדרך, ואח"כ מכר שמעון אותו לשנים, לוי ויהודה, לוי לבד מזרח ויהודה לבד מערב, ואח"כ רוצה לוי לבנות מבד דרום עד (החלר) [החצר] ולומר לראובן שיהיה לו הדריסת רגל (בהחלר) [בהחצר] שהוא לבד לפון, ויהודה רצה לבנות בביתו לבד לפון עד החלי, ולדחות לראובן שיהיה לו דריסת הרגל בהחלי שהוא לבד דרום, ונמצא שיהיה ראובן קרח מכאן ומכאן. אז אם קנו לוי ויהודה בזה אחר זה, חל החיוב של דריסת הרגל רק על האחרון מטעם מה מכר ראשון לשני, וכיון שהראשון היה יכול לדחותו לאיזה מקום שירצה, כן הלוקח ממנו יכול לדחותו אל המקום שנשאר אצל המוכר כמו בביבוית וחיבורית הנ"ל. ואם קנו ביחד יכול לגבות לעצמו דריסת רגל, ומחויבין ליתן מבין שניהם דריסת רגל דרך הבית והן יתפשרו ביניהם על בירור המקום על דריסת רגל, כמו שפירש"י גבי דיקלא לברתי דחייבין מטעם שעל כולם הוטל החיוב כיון שלא ידוע איזהו, וא"כ הכא נמי כיון שעל המוכר הוטל חיוב ליתן לו דריסת רגל והן לקחו כאחד ממנו, מוטל החיוב על שניהם יחד כמו גבי דיקלא הנ"ל. דלא דמי לאבד לו דרך דהכא, דשאני הכא שהיה הדרך מסויים, ומי שיש בידו השדה שאין עליו הדרך אין לו עליו כלום, דהא אינו נהנה משל חבירו כלל, משא"כ הכא שהיה דרך שאינו מסויים, רק חיוב על המוכר ליתן לו דרך באיזה מקום שירצה, ממילא כשקנו ביחד הוטל על שניהם החיוב בשוה.

ואם כבר בנה אחד לבד דרום עד החלי ושתק האחר, ונשאר הדרך של ראובן לבד לפון, ואח"כ טען האחר שיסתור הלה בניו שיתן לשמעון דריסת הרגל מבין שניהם, נראה דתליא במחלוקת בשיעבודין כאלה בסימן קנ"ג [סעיף ב' וט"ז], אם צריך ג' שנים וטענה או דהוי ממילא מיד, דהכא נמי דלוותיה, דכיון שעשה דבר המתקיים בכדי שתהיה דריסת הרגל בלד השני הוי ממילא, ומכל שכן בשכבר מכרו לאחד, דטוענין לזוקק שהיה דרך מכירה.

ודע, דהכא בחד שקנה מחד נראה דמיירי באופן שאי אפשר לטעון עבור הלוקח שהמוכר לקח ממנו מקום הדרך, והיינו שלא היה ג' שנים וכיולא.

ממון מ ושאינו מסוים, ושהיה ונשכח גבייתו מהמוחו בו ולקוחו

היה לו דריסת ברשות ולא הי מקומה מסוים, הלה ר לשנים

טעם דאח שקנה מ אינו חיי החזיר לנ שאבדה ל ך, דיש ל דק שעב

טעם דאחד שמכר לד' א"צ לשלם בעל הדרך, דמזיק דבר שאינו שוה לאחרים פטור

יחודי בעלמא הוו מיחדי. ויש כאן פת בסלו כיון שאם היה רואה (ג) היה בא עליה וכיון שפעמים לא היה בא עליה לא מיתמדא ולא מזיא דאי לא מיתמא הכי גם להמיחד הוה אסור כדאמר בפ"ק דכתובות (דף ד. ופס) גבי תתן אם פרסה אשתו נדה הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים ומשום טעמא אשה במדינה אחרת נמי ליכא למיחש אשם היה אילוא שבא עליה ונתעברה ממנו היה מוליכה עמו לעיולי:

וממון המוטל בספק חולקים. אפילו רבנן דסומכוס (ב"ק לה:) מודו הכא דלא שייך כאן המוציא מחבירו עליו הראיה שאין זה מוחזק יותר מזה והוי כמו הללו באין בארץ לירש והללו באין לירש דאמר במי שמת (ב"ב דף קנח:) דיתלוקו: **אמר** רבי אבא קם דינא. דוקא במר דפלג אבל מקמי דפלג לא: **דאמר** ליה אי שתקת שתקת. פי' ולא תטול כלום ולא כמו שפירש בקונט' אי שתקת ומוזילנא לך דהא קתני יקח לו דרך במאה מנה ובפ"ק דב"ק (דף ח.) גבי מכרן לאחד כולן נכנסו תחת הטעלים והוא אשה בזבורית אע"פ שלקח עדיף מאחרונה משום אי שתקת כו' ולא מני אמרה ליה לכי תהדר כיון שאין בא להפקיע מדינא ובמר דאמי מכח חד לא מני למימר ואי לא מוזבינא לאלרבעה דהא פשיטא כיון דלא אמי מכח אלרבעה לא שבקינן ליה ואם תאמר ואלרבעה לאמו מכח חד ליהדר ההוא חד דמי קלרה וי"ל דמני אמר ליה לא מכרתי אלא מה שיש לי בה:

הוי

הלכתא אהלכתא אמר אביי מנא אמינא לה דכל ספיקא לר' אליעזר בן יעקב כודאי משוי ליה דתניא [ו] ר' אליעזר בן יעקב אומר [ז] הרי שבא על נשים הרבה ואין יודע על איזהו [ח] מהן בא וכן היא שבאו עליה אנשים הרבה ואינה יודעת מאיזה מהן קבלה נמצא אב נושא את בתו ואח נושא את אחותו ונתמלא כל העולם כולו ממזרין ועל זה נאמר [ט] ומלאה הארץ זמה ורבא אמר לך הכי קאמר [י] זו מה היא יתר על כן אמר ר' אליעזר בן יעקב [יא] לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יזדווגו זה לזה ונמצא אח נושא את אחותו איני והא [יב] רב כי איקלע לדרדשיר [מכריז] ואמר מאן הויא ליומא ורב נחמן כי איקלע לשכנציב [מכריז] ואמר מאן הויא ליומא [יג] שאני רבנן דפקיע שמייהו והאמר רבא [יד] תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב שבעה נקיים רבנן שלוחייהו הוו משדרי ומודעי להו ואיבעית אימא לרבנן יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו דאמר מר [טו] אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו תנא רבי אליעזר בן יעקב אימר [יז] לא ישא אדם אשתו [יח] ודעתו לגרשה משום שנאמר [יט] אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך: ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא ספק אמר אנא בר מיתנא הוא ונכסי דידי הוא ויבם אמר את בראי דידי את ולית לך ולא מידי בנכסי [כ]הוי ממון המוטל בספק וממון המוטל בספק חולקין [כא]ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא ספק אמר ההוא גברא בר מיתנא הוא ונכסי דידי הוא בני יבם אמרי את אחינו את ומנתא הוא דאית לך בהדן סבור רבנן קמיה דרב משרשיא למימר מתניתין היא דתנן [כב] הוא אינו יורש אותם והם יורשין אותו והכא איפכא התם אמרי ליה אייתי ראיה ושקול הכא אמר להו אייתו ראיה ושקולו אמר להו רב משרשיא מי דמי התם אינהו ודאי ואיהו ספק הכא אידי ואידי ספק אלא אי דמיא למתני' [להא] דמיא לספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם גופיה דהתם אמרי ליה אייתי ראיה דאחונא את ושקול כספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם לבתר דפלג יבם בנכסי מיתנא בני יבם אמרי אייתי ראיה דאחונא את ושקול אמר להו ספק מה נפשייכו אי אחוכון אנא הבו לי מנתא בהדייכו ואי בר מיתנא אנא הבו לי פלגא דפלג אבוכון בהדאי ר' אבא אמר רב [כג] חקם דינא ר' ירמיה אמר הדר דינא לימא בפלוגתא דאדמון ורבנן קמיפלגי דתנן [כד] מי שהלך למדינת הים ואבדה לו דרך שדהו אדמון אמר ילך בקצרה וחכ"א יקח לו דרך במאה מנה או יפרח באויר והוינן בה לרבנן [כה] שפיר קאמר אדמון ואמר רב יהודה אמר רב הכא במאי עסקינן 'כגון שהקיפוה ארבעה בני אדם מארבע רוחות א"ה מ"ט דאדמון ואמר רבא [כו] בארבעה דאתו מכח ארבעה וארבעה דאתו מכח חד כולי עלמא לא פליגי דמצו מדחי ליה כי פליגי בחד דאתי מכח ארבעה אדמון סבר מצי א"ל מכל מקום דרכי גבך הוא ורבנן סברי דא"ל [כז] אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו ולא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו לימא ר' אבא דאמר כרבנן ור' ירמיה דאמר כאדמון אמר לך ר' אבא אנא דאמרי אפילו כאדמון עד כאן לא קאמר אדמון התם אלא משום דא"ל ממה נפשך דרכי

הלכתא אהלכתא. דקיימא לן מתנא ר"ל כ"י קנ ונקי במסכת גיטין (דף סז.): **קבלה.** נתעברה: **ונתמלא כל העולם כולו ממזרים.** מספק קרי להו ממזרים: **זו מה היא. לשון ספק: יתר על כן.** דאפי' הכא דע"י נשואין הוה והדבר מפורסם גזר ר"ל בן יעקב: **מאן הויא ליומא.** מי הפלה לינשא לימים שאתעכב כאן: **דפקיעי.** כ"ע בשמייהו וקורלאין לבתם על שמו ואם יבא בנו ממקום אחר ישמע שהיא בת מביו ויפרוש: **שבעה נקיים.** שמא מתמת תימוד פרסה נדה בשעה שנתפייסה: **שלוחייהו הוו משדרי.** שבעה יומי קודם ביאתן: **ממון המוטל בספק.** שאין זה מוחזק (ה) מזה יותר מזה לאם אין ליבם בהן כלום ואם בן היבם הוא אין לו בהן כלום הלכך אין כאן מוציא מחברו להטיל עליו הראיה: **ספק ובני יבם.** הספק מוחזק בהן ביותר[ז] דממה נפשך אית ליה זכיה בגווייהו אבל בני יבם שמא אין להם חלק בהם שזה בן ראשון הוא וכולה שלו ומשום הכי סבור רבנן לממר היינו מתניתין בפ' נשאין על האמוסה דקתני ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון הוא לא יורש אותן לא זה ולא זה דבני ראשון מלמד ליה אבל בני אחרון ובני אחרון אבל בני ראשון והם יורשים אותו בין שיהם: **והכא אמרינן איפכא.** דהוא מוחזק יותר דהתם להכי מלמד ליה דאמרי ליה אייתי ראיה דאמרי ליה דאמונא את ושקול והכא נמי אמר להו הא אייתו ראיה דאמונא את ושקולו: **מי דמי התם אינהו ודאי.** שהן יודעין מכח מי הן בלין לירש: **אידי ואידי ספיקא נינהו.** שאפילו בספק אין טוען טענת ודאי ואינו יודע מכח מי הוא בא לירש: **בנכסי יבם גופיה.** התם מיתוקמא מתניתין דהוא לא יורש אותן דאמרי ליה אייתי ראיה ושקול אבל בהיה לעיל שיהם ספק ונראה בעיני דהסיא מנתא דקמודו ליה שקיל ואידך הוי ממון המוטל בספק וחולקין הוא טוטל חצי וכן כולן חצי: **לבתר דפלג יבם.** עם ספק בנכסי מיתנא כדאמרן לעיל דמולקין: **אי אחוכון אנא הבו לי מנתא גבייכו.** ואי משום דשקלי אנא פלגא בנכסי מיתנא מהדרנא לכו הסוא פלגא ונחלוק הכל בשוה בין נכסי הראשון בין נכסי האחרון וכגון שהיו נכסי היבם מרובין ואביו[ט] מוענטין: **קם דינא.** אחר שנעשה דין בנכסי המת אין זה יכול לחזור ולערער עליהם ומה שהוא שולל בנכסי היבם אמרי ליה אייתי ראיה: **הדר דינא.** ומהדרי ליה פלגא דנכסי מיתנא לו פלגא[כ] כולהו נכסי בשוה: **ואבדה דרך שדהו.** שהיתה שדהו מוקפת משדות אחרים והיה לו דרך על אחת מן הרוחות ואבדה שנכנס על אחה מן הרוחות היתה: **ילך בקצרה. יתנו[כא] ביניהם דרך קלרה ולקנן מפרש לה:** **ארבעה בני אדם.** דכל חד ומד מדחי ליה אי לא אמר אדמון התם אלא משום דא"ל ממה נפשך דרכי שפיר קאמר אדמון. דקסלקא דעתא שהקיפו אחד אחד מכל רוחותיו דאמר אורמיה גמיה הוא: **ארבעה בני אדם.** דכל חד ומד מדחי ליה: **דאתו מכח ארבעה.** שארבעה אנשים מכרוס לאלו: **אי שתקת שתקת.** ולא אעלה עליך בדמים יקריס: דרכי

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פט"ו מהל' אישות מאה הלכה כגו:

כה ב ג מיי' פכ"א מ"ה שם הלכה כגו סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סימן ב סעיף יא:

כו ד מיי' פי"א מ"ה שם הלכה ט סמג לאוין קיא ועשין רמג טוש"ע י"ד סימן קלב סעיף א:

כז ה מיי' פ"א מהל' גרושין הלכה כא סמג עשין כ טוש"ע אה"ע סימן ב סעיף י וסימן קיט סעיף א:

כח ו מיי' פ"ה מהל' מלוה הלכה ד סמג עשין ל טוש"ע שם סימן קסג סעי' ג:

כט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

ל ח מיי' שם הלכה [ד] ה טוש"ע שם סעי' ה:

לא ט מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הלכה יא טוש"ע ח"מ סימן קמח סעיף ב:

לב י כ מיי' שם טוש"ע שם וסעיף ג:

תוספות ישנים

כי פליגי בחד דאתי מכח ארבעה. ולא קאמר[כ] משום דמלי למוכרם לאלרבעה דאין לו לשעמיד הדבר אלא ממה שהוא או ממה שהיה: **אי** צריכת. מ"ה ותקח דרך ממאה מנה. ומיתה דא"ל לכשהחזר שהרי מה יכול להפסידו יותר וא"ל למוזיל נמיה דהא קאמר לעיל יקח לו דרך ממאה מנה ואין זה זול. וא"ל דמיון שלקח מהאלרבעה משניו כאילו מוחזר המקח כגר ולא שייך לכשהחזר וא"ל קאמר ליה אי שתקת שתקת ותקנה ממני מיוקר:

תורה אור השלם

א) אַל תְּחַלֵּל אֶת בִּתְּךָ לְהַזְנֹתָהּ וְלֹא תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה: [ויקרא יט, כט]

ב) אַל תֶּחְרַשׁ עַל רֵעֲךָ רָעָה וְהוּא יוֹשֵׁב לָבֶטַח אִתָּךְ: [משלי ג, כט]

הגהות וציונים

ה) דפו"י איזו: ז) צ"ל אישה (גליון): ח) "רב" ליתא בראשונים ובכת"י (וכן בב"י), ועי' ב"ב קו ע"ב: ט) רש"י שברי"ף וקצת כת"י יותר: כ) צ"ל ואחיו (דפו"י): י) נמ"י וכת"י ורש"י על הרי"ף פלגי: יא) בכת"י נוסף לו: יב) חסר כאן וצ"ל ולא קאמר בחד דאתי מכח חד משום דמצי למוכרם וכו' וכ"ה בתוס' כאן בד"ה דאמר ובחד דאתי מכח חד לא מצי למימר וכו' (גליון): יג) בריב"ן ובאלמנדרי ובנמ"י בהם:

ליקוטי רש"י

זו מה היא. שאין אדם יודע אותה אשה שהוא נשא אם לא נדרים נא.). לשון ספק

מסורת הש"ס עם הוספות

ה) [בוספפתא דקידושין פ"ו], ז) [נדרים נא.], ג) [יומא יח: ע"ש], ד) שם, ה) ג"ז שם נדה סו., ו) יומא יח: סז. עד: כתובות סב: סג., ז) [גיטין ל. ע"ש היטיב], ח) [נקמן קז, ע) כתובות קט: כה"ש, ט) [וע' תוס' יומא יח: ד"ה יחודי], כ) לפנינו סי' קיח.

תוס' חד מקמאי

ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא ספק אמר בר מיתנא אנא ונכסי דידי הוו. ובני יבם אמרי ליה את אחינו את ומנתא הוא דאית לך. כתב ר"ש ז"ל דמאי דאמר ליה שקיל השאר הוי ממון המוטל בספק ויחלוקו והכי משמע במסקנא דשמעתתא. ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם כתר דפלג יבם בנכסי (אלמנה) מיתנא. אמר להו ספק אי אחוכון אנא הבו לי (ה) נכסי דפליג אבוכון בנכסי. ר' אבא אמר קם דינא. ר' ירמיה אמר הדר דינא. משמע לכאורה דאקמאר לבתר דפלג יבם בנכסי מיתנא הא מקמי דפליג בנכסי מיתנא דב"ע אמר להו מ"ע דלא שייך למימר קם דינא כיון דלא פלג בנכסי ומיהו בפלוגתא דאדמון ורבנן איכא לעיוני בהא מילתא דהא לא קם דינא בהדייה ואפ"ה אמרו רבנן קם דינא. ופסק הרב אלפס כר' אבא דאמר קם דינא כיון דקאי כרבנן. ואע"ג דאמרי' אמר לך ר' ירמיה אנא דאמרי אפילו לרבנן שנייא דחיקא היא. ואע"ג דאיתא בפ' בית כור שני אחים שחלקו ובא להן אח ממדינת הים רב אמר בטלה מחלוקת וק"ל כוותיה אלמא הדר דינא שאני התם דחלוקה בטעות הוא והרב ר' אפרים (מה') פסק כר' ירמיה: ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא ספק א' אנא בר מיתנא ופלגא דידי ויבם אמר את בדי ולית ליך ולא מידי הוה יבם ודאי ופספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי. סבא ויבם שבאו לחלוק בנכסי

הגהות

על תוס' חד מקמאי

ה) מגמא בסדייהו ולא כר מתמא אגא הבו לי נכסי.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ממון וכו' ומוחזק בנכסי[ז] יותר מזה: (ב) תוס' ד"ה יחודי וכו' היה בא עליה כ"ג ועיין ביאור היטיב זה בתוספות ב"מ סימן פ[ב]:

מאחר שהלך זה. **אי שתקת שתקת.** ואחזיל נגך כשתקבה הלכך ממני [בתוכות קט:].

[מכאן שיין לדף לח.] **ואין ספק מוציא מידי ודאי.** שמעינן דכ"מ שהאחד יורש ממקצת ושני ספק אם יש לו חולקי יורש אם הכל. שכל מקום שנים באים מכח יורשה ויודעין לטעון מכח מי הן בלין לירש וכל אחד מוציא כל הנכסים יחלוקו דהוי ספק ופספק כו'. וכל היכא שהאחד מוציא את הכל ואחד מוציא את האחי אבל זה שמוציא הכול קרוי ודאי והוי ודאי ממקצת ואידך ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי [רשב"ם ב"ב קנח:].

נתיבות המשפט

משפט האורים - ביאורים

ב"ד, הא ליתא, דודאי אם ראובן יגזול בלא עדים ושמעון קנה ממנו, אף שראובן כפר לפני ב"ד ונפטר ואח"כ קנה שמעון ממנו, ונתברר לו אחר הקנין שהוא אינו שלו, ודאי דחייב להחזיר, כדאמרינן בב"ב דף י' [ע"א] אם נאמר קא מודית וכו', ולא אמרינן דמאי דאמר ליה מי שתקת, והוא ע"כ מטעם הנ"ל. ואדרבה, נראה דאם ידוע שבין אותן ארבעה בני אדם יש קרקע גזולה, אסור לקנות מהם דהוי כאיסור קבוע. ועוד, אמאי נקט שאבד לו דרך, היה לו לומר רבותא יותר, שנאבדה לו שדה בין שדות אחרים, כגון שהלך למדינת הים והלך אחד מארבעה שסביבותיה ופירש שדה זו לשלו, ואין ידוע איזהו. ועוד, דהש"ך עצמו כתב שם בסימנא דספר מקפו כהן [בקונטרס כללי קנים לי] דאם יוסף בן שמעון גזל שדה מראובן ואין העדים יודעין איזה יוסף בן שמעון, ואח"כ מכר יוסף בן שמעון אחד כל שדותיו ליוסף בן שמעון השני, דיכול ראובן להוציא שדה אחת מיוסף בן שמעון, ע"ש, אף לאין ראובן יכול לברר בעדים איזהו הגזלן ואיזו שדה היא גזולה. והדין עמו, דהא בבכורות מ"ח [ע"א] גבי שני יוסף בן שמעון דאין מוציאין שטר חוב עליהן, קאמר התם דאם יוסף בן שמעון קנה שדה מיוסף בן שמעון, דאינו יכול לבוא בחמה נפשך, ואמר התם הטעם כיון דנכסיהי דאינש אינון ערבין וכו', משמע במקום שיכול לבוא על גוף הנכסים בחמה נפשך, דהדין עמו. וא"כ בחד דאתי מכח ארבעה, דבודאי דמי להא דיוסף בן שמעון שגזל ומכר ליוסף בן שמעון שכתב הש"ך הדין עם ראובן, ואין יכול הקונה לטענו קנאתי כל זכות הראשון. וכן הוא ג"כ מסברא, דכי משום שאינו יכול לברר איזה שדה היא שלו יאכל הלה את שאינו שלו ואדי, דהא אין אדם מוכר דבר שאינו שלו ובחזקת מרא קמא עומד, ולא יתלוק זה כי אם המתעקש ואוהב עול, וא"כ בחד דאתי מכח ארבעה מהיכא תיתי יהיה יכול לומר קנאתי זכות הראשון וכיון שמהראשון אינך יכול להוציאו גם ממני לא תוציא, והא [והא] דאינו יכול להוציא מהראשון הוא רק מטעם שאינו יכול לברר, וכיון שהוא יודע האמת מהיכא תיתי לא יחזיר. ועוד, דעיקר טעם דקס דינא המבואר בינמות ל"ז [ע"ב], כתב תרומת הדשן [סי' ש"י] משום דהוי ליאוש דאסתא דעתיה מיניה ונתיאש, ועיין במה שכתבתי לעיל [סימן כ"ה] בסוף כללי תפיסה, דמיירי במידי דלא עביד לאיגלויי דשייך ביה יאוש, ומ"מ נראה דלא אמרינן קס דינא רק במקום דבהיתירא אתי לידיה כגון גבי ספק ובני יבם, וכן בהא דסימן רס"ח [סעיף ג'] בהגה"ה דזכי בהיתירא בדין ב"ד, משא"כ במקום דבגזילה ובאיסורא אתי לידיה, נראה דע"ז לא אמרינן דקס דינא, דיאוש לא מהני רק במקום דאתי לידיה בהיתירא.

אבל נראה דדין זה אינו אלא בנאבד לו דרך, דהיינו שגוף הקרקע הוא של אחר רק שהיה לו שעבוד וחיוב על בעל הקרקע ליתן לו דריסת רגל, ומבואר בהרב המגיד הלכות שכנים [פ"ח ה"ז] דזה לא הוי רק שעבוד בעלמא, וכיון דאין ידוע על מי מהמוכרים יש לו שעבוד זה שיהיה מחויב להניחו לילך דרך שדהו, גם על הלוקח מהן אין לו שעבוד, דכשעבוד הגוף בטל גם שעבוד נכסים בטל, כיון שהגוף שלו ואין עליו רק חיוב שיניחנו לילך כשיצטרך, דמי להא דמבואר בסוף סימן מ"ט

הטעם דאחד שקנה מד' אינו חייב להחזיר למי שאבדה לו דרך, דיש לו רק שעבוד

דכיון שאינו יכול לתבוע המוכר גם הלוקח אינו יכול לתבוע.

ולפ"ז מיושבת קושית התוס' בינמות הנ"ל, (ומש"ה) [דמשו"ה] נמי בארבעה שקנו מחד אין המוכר חייב לשלם הדמים, לא מיבעיא למאן דס"ל בסימן ק"ז [סעיף ד'] דבמוכר לגוי קרקע המשועבדת לישראל דפטור, דמזיק שעבוד כשלא עשה מעשה בגוף הקרקע, א"כ פשיטא דפטור הכא. ואפילו למאן דס"ל התם חייב, מ"מ הכא פטור, דנראה דדבר שאינו שוה בעצמו למכרו וליקח דמים בעדו רק שהוה לאיש ההוא, אין המזיק חייב לשלם, כדמוכח בב"ק פרק המובל [פ"ט ע"א] דאמר טובת הנאה דאשה, דאי דבעל לימרו לה מאי אפסדינך, אי הוית מזבנת לה בעל הוה שקיל מינך וכו', ולכאורה קשה, דמה בכך שאינה יכולה למוכרה משום שהבעל יקח הדמים ממנה, מ"מ האשה יכולה לומר כמו ששוה הספק טובת הנאה אצל מי שרוצה לזקקתה כמו כן שוה הספק אצלי והרי הזקתני הספק הזה, אלא ודאי המזיק דבר שאי אפשר ליקח דמים בעדו פטור. וכן מוכח בבכורות דף י' [ע"ב] בתחב לו חבירו, שכתבו התוס' [ד"ה לא צריכא] שאינו שוה פרוטה, וקשה הא מ"מ שוה הוא אצל האוכל, שאינו נמאס אצלו, אלא ודאי כיון שאינו יכול ליקח דמים לא מיקרי בר דמיס, והכא נמי אינו שוה רק לבעל הדרך ההוא, ולכך פטור. ואין להקשות שיכול למכור השדה עם הדרך, די"ל דמיירי במקום שאם ירצה למוכרו לאחר, יכול הלה לומר איני מניח לאחר לילך דרך שדה שלו, ומיושבת קושית התוס' בינמות הנ"ל. ואפשר שהיה דוחק להתוס' לאוקמי מתניתין בהכי ולכך תירצו באופן אחר, אבל בנאבד גוף הקרקע נראה הדין כמו שכתבתי לעיל.

הטעם דאחד שמכר לו א"צ לשלם לבעל הדרון דמזיק דב שאינו שוה לאחדי פשוט

והא דבכתובות ק"ט [ע"ב] גבי דיקלא לבתי דאמר אתם אבל הכא דיקלא גנייהו הוא, ופירש רש"י משום דלא ידוע איזהו, ומשמע לכאורה דאם היה מסוים הדקל שנתן במתנה לא היתה יכולה להוציא מהם, (ד)זה אינו, דלא נא רש"י למעט דאם היה ידוע איזהו לא היו היורשים מייבים להחזיר, רק משום לישנא דהש"ס דאמר דיקלא גנייהו, ולכן כתב רש"י דלא ידוע איזהו, דאם היה ידוע אבל מי הוא היתה הנתנה מחברת רק על מי שהדקל תחת ידו, אבל ודאי אפילו היה ניכר הדקל בשעת מתנה ואח"כ נשכח איזהו וחלקו היורשים אח"כ, ודאי דמייבים בין כולם להחזיר דמי הדקל לברתא, דהא כל אחד נטל חלק מהדקל. דרך משל, אם היו ארבעה אחים והיו עשרים דקלים וחלקו ונטל כל אחד ה', הרי נטל כל אחד חלק רביעי מהדקל של הבת, שאם היתה הבת נוטלת מעיקרא הדקל שלה לא היה נוטל כל אחד רק ה' פחות רביע. וכן אם היורשים מכרו הדקלים לארבעה אחרים ונטלו המעות וחלקום, אם היה הדקל מסוים בשעת מתנה ושכחו אח"כ, מייבים היורשים להחזיר דמי הדקל מתחת שכל אחד נטל חלק, ואם אין להם לשלם חוזרת על מי שקנה באחרונה על הדמים מטעם טריפת לקוחות, ואם קנו כולם ביחד חוזרת עליהם כדין בע"ח כמבואר בסימן קי"ח סעיף ט"ו. ואם לא היה הדקל מסוים בשעת מתנה, מחויב מי שקנה באחרונה להחזיר גוף הדקל והראשונים פטורין, דמה מכר ראשון לשני וכו', וכיון דהמוכר היה יכול לדחותה אל הדקל שירצה, הכי נמי הלוקח ממנו יכול לדחותה אל דקל הנשאר אצל המוכר וכמבואר בסימן קי"ט בסמ"ע ס"ק י' גבי מכר ביעוניות וחיבורים, ע"ש. ואם נקחו כולן כאחד, חוזרת על מי שתרצה וגובה הדקל ממנו והוא חוזר על המוכר, דלא גרע מבע"ח שיכול לגבות ממי שירצה, כמבואר בסימן קי"ח סעיף ט"ו, והכא נשתעבדו הנכסים ליתן גוף הדקל.

ממון מסוים, דאינו מסוים, ונשכח איזהו, גבייתו מהמחזיקים בו ולקוחותיהם

ולפ"ז נראה, דכן הדין בראובן שהיתה לו דריסת רגל על בית של שמעון, והיתה לשמעון הברירה ליתן לו דריסת הרגל באיזה מקום שירצה, אלא סיים מקום הדרך, ואח"כ מכר שמעון אותו לשנים, ללוי ויהודה, ללוי אל מזרח ויהודה אל מערב, ואח"כ רוצה לוי לבוא מצד דרום עד (החצר) [בחצר] ולומר לראובן שיהיה לו הדריסת רגל (בהחצר) [בהחצר] שהוא אל צפון, ויהודה רצה לבוא בביתו אל צפון עד החצי, ולדחות לראובן שיהיה לו דריסת הרגל בהחצי שהוא אל דרום, ונמצא שיהיה ראובן קרח מכאן ומכאן. אז אם קנו לוי ויהודה בזה אחר זה, חל החיוב של דריסת הרגל רק על האחרון מטעם מה מכר ראשון לשני, וכיון שהראשון היה יכול לדחותו לאיזה מקום שירצה, כן הלוקח ממנו יכול לדחותו אל המקום שנשאר אצל המוכר כמו בביעוניות וחיבורים הנ"ל. ואם קנו ביחד יכול לגבות לעצמו דריסת רגל, ומחויבין ליתן מבין שניהם דריסת רגל דרך הבית והן יתפצו ביניהם על בירית המקום על דריסת רגל, כמו שפירש"י גבי דיקלא לבתי דחייבין מטעם שעל כולם הוטל החיוב כיון שלא ידוע איזהו, וא"כ הכא נמי כיון שעל המוכר הוטל חיוב ליתן לו דריסת רגל והן לקחו כאחד ממנו, מוטל החיוב על שניהם יחד כמו גבי דיקלא הנ"ל. דלא דמי לאבד לו דרך דהכא, דשאני הכא שהיה הדרך מסוים, ומי שיש בידו השדה שאין עליו הדרך אין לו עליו כלום, דהא אינו נהנה משל חבירו כלל, משא"כ הכא שהיה דרך שאינו מסוים, רק חיוב על המוכר ליתן לו דרך באיזה מקום שירצה, ממילא כשקנו ביחד הוטל החיוב בשוה.

ואם כבר בנה אחד לצד דרום עד החצי ושתק האחר, ונשאר הדרך של ראובן לצד צפון, ואח"כ טען האחר שיסתור הלה בניו שיתן לשמעון דריסת הרגל מבין שניהם, נראה דתליא במחלוקת בשיעבודין כאלה בסימן קנ"ג [סעיף ב' וט"ז], אם נרין ג' שנים וטענה או דהוי מחילה מיד, דהכא נמי דכוותיה, דכיון שעשה דבר המתקיים בכדי שתהיה דריסת הרגל בצד השני הוי מחילה, ומכל שכן בשכבר מכרו לאחד, דטוענין לאוקמי שהיה דרך מכירה.

היה לאחד דריסת הרגל ברשות חבירו ולא היה מקומה מסוים, ומכר הלה רשותו לשנים

ודע, דהכא בחד שקנה מחד נראה דמיירי באופן שאי אפשר לטעון עבור הלוקח שהמוכר לקח ממנו מקום הדרך, והיינו שלא היה ג' שנים וכיולא.

פט"ז ה"ב מטוען ונטען שכתב דמש"ה השמיט הרמב"ם בבא דחזר ולקחתי, משום דמפרש אותו כפירוש הרי"ף [בדפי הרי"ף סד, ב] דהחזיק ג' שנים אחר הודאה, וזה פשוט ע"כ. ולתוס' שם איננו פשוט כ"כ, משום דאם כבר ערער מקודם לא עביד אינש דזבין בתר הכי יעו"ש.

אתא „אפוטרופוס" לקמיה דאביי. מלשון זה משמע כפירוש התוס' דהשדה היה עוד ביד המוחזק, דאל"כ למה בא האפוטרופוס לדין, הא המוציא צריך לבוא. ואולי משום כן לא אמר סתם „אתו", דהיינו ב' בעלי דינים כדלעיל פד, ב ובשאר מקומות, אלא לרמז ענין המעשה [93].

אי הוה אבוה דיתמי קיים וכו' תלם אחד וכו' זיל הב ליה מיהת תלם א' הוה עלה ריכבא דדיקלא וכו' חזרתי ולקחתי ממנו וכו' יעו"ש"ה. הראשונים והאחרונים הקשו. א. מה בעי בטענת תלם א', כיון דטענת חזרתי ולקחתי מועיל על הכל. ב. מה בעי בריכבא דדיקלא (עיין בהפלאה דבר מתוק ועמוק מאוד). ג. קושית התוס' וכל הראשונים הא הוה מגו למפרע.

ולולי דברי הראשונים שסוברים דגם התלם לא היה צריך לתת לו (אשר באמת נראה יותר מפורש מגירסת הרי"ף [בדפי הרי"ף סד, ב] והרא"ש [סימן י"ב] שמשונה קצת יעו"ש), הייתי אומר דבאמת התלם צריך ליתן לו, ודין ודברים אינם רק על הדקלים ושאר השדה. ולפ"ז י"ל שהאפוטרופוס דטען תלם אחד, מעצמו השכיל ולא מכח ידיעתו בדינו של ר' יוחנן, רק דאביי נזכר על ידו, והאפוטרופוס בעצמו נסתפק אם תועיל טענה של תלם א' או לא. אבל היה יודע דמגו למפרע לא אמרינן ע"כ לא טען מיד חזרתי ולקחתי על כל השדה דהוה מגו למפרע. אבל אם יועיל הטענה של תלם א', נאמן בטענה חזרתי ולקחתי עכ"פ על שאר השדה במגו דתלם א'. וזה לא הוה מגו למפרע, דהא עדיין אפשר לפרש דבריו דכונתו רק על תלם א'. אבל זה רק אם תלם א' מהני. אבל אי לא מהני ליכא מגו, דמגו דלא הודה הוה מגו למפרע כנלענ"ד.

והנה על „ריכבא דדיקלא" יש להאפוטרופוס עוד טענה אחרת, דלא הודה רק על הקרקע אבל לא על הדקלים, אבל רוצה לטעון יותר טענת חזרתי ולקחתי שיועיל בין על השדה בין על הדקלים. ואמת כיון דמועיל טענת תלם א' אין צריך כלום, לא על שאר השדה ולא על הדקלים, כיון דהמוחזק אין לו זכות יותר מהודאת המערער. ועכ"פ לית כאן מגו למפרע לא על השדה ולא על הדקלים. אבל מה אעשה דהראשונים סוברים דאין צריך לתת לו כלום, ויכול אפי' להוציא ממוחזק.

מתניתין מי שהלך למדה"י ואבד „דרך" שדהו יעו"ש. הגאון בעל הנתיבות האריך בסימן קמ"ח [ס"ק א'] אמאי נקט „דרך" ולא „שדה" עצמו, והעלה דבשדה בחד דאתו מכח ד' בודאי צריך לתת לו א' ואפי' לרבנן, דהא הגזילה אצלו. ורק ב„דרך" דאין לו אלא שיעבוד ומזיק שיעבודו של חבירו, במקום שאין יכול ליקח דמים, לא נקרא בר דמים, יעו"ש במה שהאריך בטוב טעם ודעת.

אכן על עיקר הסכמתו קשה לי מסוגיא דיבמות לז, ב, דבעי הש"ס לומר בפלוגתא דאמוראי אי קם דינא אי הדר דינא תליא בפלוגתא דאדמון ורבנן. ואף דהגמרא דחי, עכ"ז הדמיון לא נדחה. ולבעל הנתיבות לא דמי כלל, דהתם ממון גמור הוא. ועל קושיתו הא הגזילה אצלו, ע"כ [צריך] לומר דפלוגתא דאדמון ורבנן לאו לענין שוויא, דבאמת צריך לשלם רק אם אינו רוצה לקחת התשלומים, ורק „הדרך" עצמו בזה פליגי אדמון ורבנן, אף דלא משמע כן מכל הפוסקים. ובסמוך אכתוב [בד"ה מאי טעמא דרבנן] עוד על דקדוק למה נקט פלוגתתא ב„דרך" [94].

יקח לו דרך במאה מנה. בדקדוק הלשון י"ל דלכאורה הלשון לאו דווקא לפי מה שהוכיח ר"ת באיזהו מקומן [ב"מ נז, א בתוס' ד"ה אמר ר"נ] דאף דאין אונאה בקרקעות אבל בפלגא יש אונאה. וא"כ איך יקח דרך ששוה למשל מנה במאה מנה, והא אפי' במודיע לו לא מהני כדקי"ל בח"מ סי' רכ"ז סעיף כ"ב [95].

אכן כבר עמדתי ע"ז במקום אחר דאם למוכר וללוקח שוה המקח יותר ויותר כפלי כפליים משוויו הכללי אין בזה דין אונאה, דהמוכר אומר לדידי שוה לי ולא הייתי מוכר לך לולי שהפצרת בי, אין בו אונאה. וזה מה שרצה להשמיענו המשנה בלשון זה. אכן באמת בלא זה מותר אם יפרש לו ההנאה שיש במקחו כמבואר בח"מ שם.

גמרא מאי טעמא דרבנן שפיר קאמר אדמון. ע"ד כפל הלשון הכא ובריש סוגיא דבסמוך, נלע"ד דודאי עיקר הקושיא לרבנן דקי"ל כותייהו. אכן י"ל דגם רבנן מודו דיכול ליקח לו דרך, רק הא כתבו הפוסקים [96] דהא דקתני ילך לו „בקצרה" לאו דווקא בקצרה, רק דמסתמא ניחא ליה להמחזיק יותר להפסיד רק דרך קצרה.

ולכאורה יש מקום לומר דלאדמון הברירה ביד המערער, דהמערער טוען שיעבודי קדם ואתה נחית לספק שלי. וע"ז קאמרי רבנן דלא כן הוא, אלא אם יחזיק

93 ברי"ף ובראב"ש ליתא מלת „אפוטרופוס".
94 ע"ע בדברי הנתיבות בשערי יושר שער ה' פ"י.
95 עיין בתוס' ד"ה ורבנן דכתבו ועוד דקתני במתני' יקח לו דרך במאה מנה משמע כמו שירצה מוכר.
96 שו"ע חו"מ סימן קמ"ח סעיף ב'.

משום שענוד דחברי, ורבא פליג דטעם דנכסיו דבר איכים איכון ערבין בי' ותבן המלוה את חבירו ע"י ערב לא יתבע מן הערב תחילה וקיי"ל כרבא, אבא דכל דאתי מכח תרי גברי לא אמרינן מת"כ דקיי"ל כרבא, דר' ירמי' לשיטתו דסובר גם בספק ובני יבם דהדר דינא, דגם בתרי גברי אמרינן מת"כ, ואבן נקטינן להלכה כר' אבא וכרבא זהו תו"ד, אבל דבריו תמוהים מאד כמו שתמהו עליו האו"ת והקוה"ם דאדרבה מהגמ' מוכח להיפוך דהלא רבא אומר מפורש דבדין שענוד הוא דוקא, דכל דלא מצי לתבוע את הלוה אין גובים מן הערב, אבל בהאי דספק ובני יבם דתובע מה שיש לו במת"כ חלק בגוף הנכסים לא שייך סברת רבא, והש"ך בעצמו כתב שם שאם יב"ש גזל שדה מאחר ויש עדים בדבר אלא שאינם יודעים איזה יב"ש ואח"כ מכר יב"ש כל שדותיו ליב"ש חבירו, דהדר הבגזל וטורף היינו שדה אחת במת"כ, ובקוה"ם העלה דברי הש"ך בתימה, ומסיק דעיקר הטעם בדין זה של ר' אבא דאמרינן קם דינא, הוא כמש"כ הנ"י בפרק החולץ אחר שהביא שם על הא דאמרו בגמ' מהדרנא שטרא למרייהו שהקשו הראשונים ז"ל דאעפ"י שיכול להפסיד לו למחר אין להם לחכמים לדון אלא במקומם ושעתם מסיק וז"ל לפיכך פרשו הם ז"ל דמהדרנא שטרא למרי' לא נאמר רק ליפות טענתו, וה"ק דכיון דאתי מכח ד' שהפסיד זכותו עמהם כדאמרן, הרי נכנס הוא במקומם לגמרי וכאילו החזיר להם שטרותיהם ודן זה עמהם וזכו בדין דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו, בין מה שהוא שלו ודאי בין מה שזכה בו מחמת הספק יעו"ש. ועפי"ז מסיק בקוה"ם דגם בדין שכתב הש"ך לענין אם גזל יב"ש דטורף שדה אחת במת"כ שלא כדברי הש"ך אבא כיון דבתרי גברא הוא והוא בא מכח גברא דלא מצי לאשתעויי דינא בהדייהו דלא אמרינן בזה מת"כ, ועיי"ש דמסיק כן להלכה, והא דקשה ממש' בכורות הנ"ל כתב לתרץ דרבא לטעמי' דר' ירמי' פריך, דר' ירמי' סובר הדר דינא בספק ובני יבם ומשו"ה מקשי' לי' דגם לדידך בשענוד שאני דאין גובים מן הערב אם לא יכול לתבוע את הלוה יעו"ש:

ובס' נתיבות המשפט בסימן קמ"ח ובכללי תפיסה בסוף הקונטרס תמה מאד על ענין זה וכתב לדבר ברור שהדין עם הש"ך דלענין אם זוכה ע"י שאין יודע לבי"ד לא שייך מה מכר ראשון לשני דהא אין אדם מוכר דבר שאינו שלו ובחזקת מרא קמא עומד ולא יחלוק בזה כ"א המתעקש ואוהב עול, ועפי"ז כתב דרק היכא דהוי מילתא דלא ענידא לבלוי דשייך בי' יאוש ובהיתירא אתא לידי' כמו בספק ובנם קונה מדין יאוש, ובכללי דיני תפיסה כתב עפי"ז לפרש שיטת הש"ך דמחלק בין חד גברא לתרי גברי, דבחד גברא אף שקנה מדין יאוש עכ"פ חייב בדמים, כמו דאמרינן בב"ב דף מ"ד מדמי מי מיאש, ובתרי גברי דעל הדמים אינו חייב השני רק מדין ערב וכיון דמלוה לא מצי גבי לא מצי לגבות מן הערב יעו"ש. ובדין חד דאתא מכח אבא בגבידת הדרך כתב לפרש דהוי זכותי' רק בדרך שענוד שעיקר זכותו על בעל השדה וזכותו בשדה הוא בגדר שענוד בכסים, ומשום הכי דומה דין זה לדין האמור בבכורות דלא יתבע מן הערב תחילה יעו"ש. וכל דבריו אינם מסתברים כלל לענ"ד דאם נימא דבאבדה לו דרך שדהו דפליגי אדמון וחכמים הוא מישך שייך לסוגיא דבכורות איך תלה הש"ם פלוגתא זו לפלוגתא דר' אבא ור' ירמי' בספק ובני יבם, ובם מש"כ לפרש החילוק בין חד גברא לתרי גברי הוא משום חיוב דמים, הוא דבר זר ותמוה, דרק בגזילה ממש שייך חיוב דמים, אבל לא בנידון כזה, ובם' בגליא מסכת סימן ה' ו' האריך מאד בענין זה ורולה לפרש שם ענין חדש דפליגי אדמון וחכמים בסברא זו אם מתערב בהמה בתוך בהמות של חבירו וכדומה אם חייב ליתן לו בהמה דוקא או יכול לסלקו בדמים, יעו"ש שמחדש כל הדקדוקים הנופלים בסוגיא זו עפ"י דרכו בזה, והנה אף כי דבריו המה בעיון ובפלפול בכון, אבל לענ"ד בם זה רחוק ממרכז האמת, ומדברי הראשונים ז"ל משמע שהסוגיא פשוטה היא:

ובלענ"ד לפרש הלכה זו עפ"י הכללים שבארנו בדין ספק ממון, דכיון דבכל ספק ממון איכא ספק איסור גזל ואיך אפשר שיתירו בי"ד ספק גזל, אבא ודאי שכן הוא דין התורה שלענין הנהגה בפועל יזכה בחפץ המסופק המוחזק הראשון או שיהי' דין כל דאלים גבר או שיחלוקו, וזכיות אלו ודאי זכיות ממש הם, שאל"כ משתמש בשל אחרים ועושה בגזל, וכיון שכן הוא משפט התורה בכללי משפטי דיני הממונות, לא גרע זכות זה משאר דיני הזכיות שאמרה תורה שהאדם זוכה בהם, אמנם כיון שדין זה הוא רק לענין ההנהגה כ"ז שהדבר בספק, ואם יבוא אליהו ויברר האמת אז הדרי בכסי למרייהו, דקנין הבעלים לא נפקע מחמת הדין הנהוג בפועל, וכמו שבארנו בפרקים הקודמים, שענין זה הוא כלול במה דמסיק הש"ם בסוגיא דתקפו כהן בקדושה הבאה מאלי' אאני, דמה שאינו שייך לדין השתמשות בשאר לכל עניני התורה הספק כמו שהוא, ולפי"ז הי' ראוי לומר דזכות זה מה שאדם זוכה בכולו או פלגא אינה זכי' עולמית, אבא כל שעה ושעה זוכה ומשתמש מחמת הספק, וכל שעה שעדיין הספק במקומו עומד יכול להשתמש, וכשמתברר הדבר אז אם הדבר עדיין בעין הוא חוזר לבעליו, אבל גם לאחר שמתברר אינו בטל זכותו למפרע, דהרי מ"מ מעיקרא לא הי' ידוע והי' אז הדין להתנהג כן, ואף דמסתבר לומר דלאחר הבירור מחויב לשלם מה שנהנה או תסר מן הדבר אם נתברר שהדבר אינו שלו, אבל גם דין זה אינו כמו שנתגלה הדבר למפרע שבטעות היתה הנהגה זו, אבא שדין זה של תשלומים ג"כ חל מכאן ולהבא לשלם בעד שנהנה מעיקרא, והרבה ענינים כיוצא בזה מצינו בש"ס דאמרינן שחל למפרע ובאמת הוא הענין שמכאן ולהבא חל הדין לדון למפרע:

והנה מי שזכה בחפץ מחמת דין ספק שהי' משתמש בחפץ כבעלים גמורים דלמרינן בסוגיא דתקפו כהן שיכול לעשר מעשר בהמה בתורת ודאי כ"כ יכול למכור לאחר מכירה גמורה ודאית, ומה שהלוקח משתמש בחפץ בתור בעלים ודאים יש לדון בזה משני לדדיס, לד אחד הוא מחמת עצמו, היינו דכמו שהמוכר זכה מחמת ספק להיות לבעלים ודאים כ"כ הלוקח הבא מחמתו הוא כודאי מחמת דין הספק, ומצד שני יש לדון שהלוקח נעשה כבעלים ודאים מחמת שהמוכר שנידו הי' הכח להקדיש ולהקנות הקנה לו ועשהו לבעלים ודאים, ולפי"ז בלנידת הדרך בחד דלתא מכח ארבעה דפליגי לדמון ורבנן, דלדמון סבר דילך בקנרה דמני מ"ל מ"מ דרכי גבך הוא, ורבנן סברי דכיון דלתא מכח ד' שהם זכו כ"א דרך זה בתורת ודאי מחמת הספק והם הקנוהו לו כ"א מה שזכה, היינו דכו"ע סברי דבחד גברא אם נתברר דיש לו דרך ממ"כ אף שעל כל שדה בפ"ע הוא ספק אבל כיון דבכלל הוברר הדבר שאצלו ממצא הדרך יכול לברור איזה שירצה מחמת שהוא מוחזק, אבל עכ"פ עליו לייחס לו דרך בשדה אחת, דלפי"ז הלוקח עצמו אינו יכול לזכות מחמת עצמו בארבע שדות אלו שלא לייחס כלום, ורק מחמת המוכרים שהם זכו כבר כ"א בשדהו שיהי' בעלים גמורים להקנות כ"א שדהו בלי שום שיור וזכות לתובע עליהם, ומה שנתברר עכשיו ביד הלוקח שמ"מ דרך יש לתובע אצלו הוא ע"י הצטרפות ע"י שקנה כל השדות מארבעה מוכרים ע"כ יש לומר דבסברא זו פליגי לדמון וחכמים אם זכי' זו שזוכה מחמת ספק היא זכי' מוחלטת עכשיו על כל הזמן שיהי' הספק, או שזכי' זו היא בכל שעה ושעה שהספק עומד, וכל שעה ושעה שמתקיים הספק הוא זוכה זכי' ודאית, אבל אינו זוכה מעכשיו על זמן דלהבא, דלדמון סובר דמה שהלוקח ממנו הוא כבעלים ודאים אינו מחמת המוכר לו אלא הוא כח שלו דכל שעה ושעה שהספק מתקיים יש לו זכי' ודאית, וכיון דאצלו נתחדש ענין התבררות ע"י ממ"כ בטלה זכיתו מכאן ולהבא, דמה שזכה המוכר להיות לבעלים ודאים לא זכה גם בזמן דלהבא, ולא הי' יכול למכור זכות זה שיהי' לבעלים ודאים לזמן העתיד, ורבנן סברי דמה שזוכה מחמת הספק הוא זכי' מוחלטת על כל זמן שיהי' הדבר בספק, וכמו דמצינו כעין זה הרבה מקומות בש"ס, דהנה לדוגמא מה דאיתא בש"ס לענין אין איסור חל על איסור ובבת אחת חלים שניהם, והנה נקטינן דבתחילת הכנסת יום השבת או יוה"כ חל הדין על כל יום השבת ויוה"כ, ואם כדון לענין איסור שחל באמצע השבת אמרינן דאין האיסור החדש חל על איסור שבת הקדוש, אף דבאמת האיסור שהוא מחמת גרמת שבת הוא איסור זמני שכל רגע של שבת גורמת הדין, דמה שאסור באמצע היום לעשות מלאכה הוא רק מחמת זמן ההוא שעכשיו הוא שבת ולא מחמת זמן הקדוש, והי' ראוי לומר דבשעה שצריך לחול האיסור השני הוא איסור בבת אחת עם איסור שבת, ובאמת נקטינן דאיסור שבת קודם שכבר חל האיסור על כל יום השבת זה, ולא על שבת אחר, דכל שהדין נהוג מעכשיו על איזה זמן בלי הפסק תשבינן שעכשיו כבר חל על משך הזמן שימשך בלי הפסק, ורק על זמן של שבת שני תהי' תלות חדשה, כ"כ נאמר בנידון דידן דאף דכל שעה ושעה שהספק עומד הוא הגורם דין הזכי', מ"מ כיון דמשעה שנתחדשה סבת הספק עד זמן שינורר הדבר יהי' נהוג זה עפ"י דין המשפטים שישתמש המוחזק בזה בתורת בעלים ודאים, תשבינן כאילו זכה עכשיו על כל המשך זמן זה, ולפי"ז אם מכר חפץ זה לאחר, שוב אי"ל הלוקח לזכות אח"כ בזכי' ודאית מחמת עצמו, ודי לו בזה שהמוכר שהי' לו זכות זה מכר לו ועשה אותו לבעלים על כל משך זמן הספק, וכיון דעל שדה ושדה בפ"ע לא נתברר בס עכשיו אם יש לתובע דרך בה, לא נפסק בס עכשיו

כח הזכי' מה שזכה הלוקח ע"י המוכר:

ואף דלכאורה בס בחד בגרא אם זכה מתחילה בחפץ ראשון בזכי' ודאית מחמת ספק ואח"כ נתחדש עוד ספק ע"י עובדא חדשה שע"י הצטרפות ביחד יש לתובע זכות באחד מהם במח"כ, כמו בעובדא דהרמ"ה שהביא הטור בסימן ר' הבאנו לעיל דבריו, אם נאמר שזכה בחפץ הא' זכי' על כל זמן של משך הספק אין כאן ממ"כ, דהרי בחפץ הא' זכה בתורת ודאי אף אם הוא אינו שלו באמת אם רק לא יבורר המציאות, והרי בס עכשיו לא נתברר על החפץ הא' כלום, ולפי"ז אין חילוק בין חד בגרא לתרי בגרי, אבל ביאור הענין הוא, דאף אם זכה מיד על כל משך הזמן, הוא מחמת בשערנו מעיקרא שבס בעתיד יהי' במשך דין ספק ויהי' הדין שישתמש בתורת ודאי ומחמת זה הי' הדין מעיקרא שיהי' נחשב לבעלים על כל זמן משך הספק אבל לאח"ז שבשתנה הענין שנתחדש דין ממ"כ איבלאי מילתא למפרע שבטעות הי' תלות זה, ובכה"ג הוי איבלאי למפרע ממש, דמעיקרא ע"י חסרון ידיעה מה שיהי' בעתיד חשבנו שזכה מעיקרא על כל הזמן, ועכשיו נתגלה דאין כאן דין ספק, אלא ממ"כ חפץ אחד הוא של התובע, ומשו"ה בחד בגרא לא אמרינן קס דינא אף היכא דשני המקרים היו בזאת"ז, אבל בתרי בגרי שאצל המוכר לא נשתנה הענין בס בזמן העתיד, דמה שנתחדש אצל הלוקח הוא ע"י הצטרפות מענין אחר מחמת הלוקח בופא שעי"ז נתגלה דיש לתובע אצלו זכות בממ"כ, ומצא דמה שהחלטנו מעיקרא שהי' למוכר זכות ודאי על כל משך העתיד לא נשתנה הענין בס עכשיו, ומה שזכה זכי' ודאית הקנה ללוקח זה ועשהו לבעלים גמורים בתורת ודאי, וכיון דיש ללוקח זכי' ודאית בחפץ הא' ליכא לתובע תביעת ממ"כ על הלוקח. כבלעד"ד בביאור ענין זה בכללו, ועלינו לפרש עפ"י דרך זה ביאור הסוגיא והשקלא וטריא בזה ולפרש הפרטים בזה בס"ד:

וכתבו בתוס' שם וז"ל אמר ר' אבא קס דינא דוקא בתר דפלג אבל מקמי דפלג לא. עכ"ל.